
This is the **published version** of the bachelor thesis:

Pelegrí Calvet, Lluís; Pujol Tarrés, Joan , Montenegro Martínez, Marisela, dir.
Les representacions culturals de la sexualitat de les persones discapacitades.
2019. 58 pag. (954 Grau en Psicologia)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/218047>

under the terms of the  license

LES REPRESENTACIONS CULTURALS DE LA SEXUALITAT DE LES PERSONES DISCAPACITADES

TREBALL DE FI DE GRAU

Grau de Psicologia
Facultat de Psicologia
Curs 2018 - 2019

LLUÍS PELEGRÍ CALVET

Dirigit per: **Dr. Joan Pujol Tarrés i Dra. Marisela Montenegro Martínez**

LES REPRESENTACIONS CULTURALS DE LA SEXUALITAT DE LES PERSONES DISCAPACITADES

Resum: Les diferents nomenclatures referides a les persones discapacitades estan subjectes a certs models que impliquen posicions epistemològiques i polítiques diferents. La norma capacitista defineix un diferencial de poder que discrimina les persones fora d'aquesta norma i, en relació a la sexualitat heteronormativa, suggereix que les persones discapacitades construeixen identitats sexuals opressives arrelades culturalment que les exclouen de les pràctiques sexuals o les categoritzen com a desviació i perversió. Amb base socioconstruccionista, el present estudi analitza les representacions culturals de la sexualitat de les persones discapacitades, i les conseqüències socials que comporten. Aquests objectius s'aconsegueixen a través de l'anàlisi temàtica de material audiovisual (dos documentals i quatre pel·lícules de ficció). Amb l'anàlisi temàtica s'han extret els temes següents: assistència sexual, implicacions socials i emocionals del rebuig de la seua sexualitat, normalitat i discapacitat i actitud paternalista. Aquests han sigut els eixos centrals dels discursos i a partir d'ells s'ha extret la conclusió que tant la discapacitat com la sexualitat actuen com a dispositius de control social que generen la impensabilitat de les relacions sexuals de les persones discapacitades.

Paraules clau: discapacitat, sexualitat, capacitisme, cultura

Resumen: Las diferentes nomenclaturas referidas a las personas discapacitadas están sujetas a ciertos modelos que implican posiciones epistemológicas y políticas diferentes. La norma capacitista define un diferencial de poder que discrimina a las personas fuera de esta norma y, en relación con la sexualidad heteronormativa, sugiere que las personas discapacitadas construyen identidades sexuales opresivas arraigadas culturalmente que las excluyen de las prácticas sexuales o las categorizan como desviación y perversión. Con base socioconstruccionista, el presente estudio analiza las representaciones culturales de la sexualidad de las personas discapacitadas, y las consecuencias sociales que conllevan. Estos objetivos se logran a través del análisis temático de material audiovisual (dos documentales y cuatro películas de ficción). Con el análisis temático se han extraído los temas siguientes: asistencia sexual, implicaciones sociales y emocionales del rechazo de su sexualidad, normalidad y discapacidad, actitud paternalista. Estos han sido los ejes centrales de los discursos y a partir de ellos se ha extraído la conclusión de que tanto la discapacidad como la sexualidad actúan como dispositivos de control social que generan la impensabilidad de las relaciones sexuales de las personas discapacitadas.

Palabras clave: discapacidad, sexualidad, capacitismo, cultura

Abstract: The different nomenclatures referring to disabled people are subject to certain models that imply different epistemological and political positions. The ableist norm defines a differential power that discriminates against people outside this norm and, in relation to heteronormative sexuality, suggests that disabled people construct culturally entrenched oppressive sexual selves that exclude them from sexual practices or categorize them as deviant and perversion. Based on socioconstructionist, the present study analyses the cultural representations of the sexuality of disabled people, and the social consequences that entail. These objectives are achieved through the thematic analysis of audio-visual material (two documentaries and four fiction films). With the thematic analysis, the following topics have been extracted: sexual assistance, social and emotional implications of the rejection of their sexuality, normality and disability, paternalistic attitude. These have been the central axes of the discourses and from them the conclusion has been drawn that both disability and sexuality act as social control devices that generate the unthinkability of the sexual relationships of disabled people.

Keywords: disability, sexuality, ableism, culture.

Introducció

La rellevància dels termes i models en l'àmbit de la discapacitat

Els termes i definicions han estat i estan al centre de la polèmica per al moviment de la discapacitat, i, fins i tot, es reclamen drets i millores a través de noves definicions i etiquetes (Daciuk, 2015). Així mateix, segons el model que es segueixi alhora de definir la discapacitat, tindrà unes o altres connotacions. Per una banda, el model mèdic, caracteritzat per ser la visió tradicional de la discapacitat amb denominacions com *persones amb discapacitat*, *anormals*, *minusvàlides* o *deficients*, ha estat criticat per, segons Daciuk (2015), centrar-se en la discapacitat com a causa principal de desavantatge en la vida de les persones discapacitades, alhora que ignora l'opressió, els desavantatges i els estigmes construïts socialment, que han estat tan importants en la vida de les persones discapacitades. Per tant, des del model mèdic es pretén que les persones discapacitades porten una vida més *normal* o adaptada (Ferreira, 2008); les assumpcions filosòfiques que se'n poden extraure d'això es concentren en suggerir que una vida normal entesa sense limitacions físiques o mentals és més satisfactòria o millor que una vida anormal.

D'altra banda, però, les implicacions que se'n deriven del model social en són ben diferents. Aquest model de la discapacitat desvia la visió cap a les "barreres socials, ambientals i actitudinals deshabilitadores en lloc de manca de capacitat" (Crow, 2007, pàg. 3, citat a Daciuk, 2015, pàg. 15), per tant, no és la persona qui té la falta de capacitat, sinó la societat qui posseeix aquesta mancança. El model treballa, doncs, per esbrinar com reduir les barreres socials que afecten a la discapacitat i perquè han sorgit aquestes maneres de fer que aïllen, marginen i estigmatitzen les persones discapacitades. Podem concloure que el terme que ha sorgit a partir d'aquest model és *persones discapacitades*, per emfatitzar la idea que, independentment de com definim la discapacitat, aquesta és provocada per les condicions de l'entorn social i l'opressió i discriminació que generen cap a aquest col·lectiu (Shakespeare i Watson, 2002). Per aquesta raó, aquesta serà la terminologia utilitzada en el aquesta recerca.

No obstant això, aquest model no es troba exempt de crítiques, ja que Martin i Castillo (2010) afirmen que el model social s'erigeix sobre la dicotomia d'allò fisiològic (la deficiència) i allò social (la discapacitat), però no centra el cos com a element fonamental de la interpretació crítica de la discapacitat i del conflicte per a la integració social. Per tant, no és que la discapacitat siga socialment construïda (que també), com advoca el

model social, sinó que amb la perspectiva que el cos també és socialment construït (esdevenint un instrument central en la reflexió crítica) es permet una definició més ampla i flexible dels éssers humans i, consegüentment, hi ha menys cabuda per a les explicacions estereotípiques i els prejudicis basats en l'aparença física i/o la capacitat mental (Siebers, 2001, citat a Martin i Castillo, 2010).

D'aquest model social han sorgit d'altres com el model de la diversitat i el model dels drets humans (Palacios i Romañach, 2006) amb denominacions com *diversitat funcional*. Aquest terme naix el 2005, al Foro de la Vida Independent (FVI), com a forma de desestigmatitzar, treure la connotació negativa i reivindicar la pretensió emancipadora del col·lectiu. Així doncs, intenta denotar la funcionalitat diversa de tota la població assumint que l'existència quotidiana d'una minoria (la "diversa funcional") és discriminada degut tant a una condició fisiològica diferent que no té la majoria com a la diferència en la realització de les activitats diàries, per tant és la discriminació i no la pròpia diversitat funcional la que delimita la pertinença al col·lectiu (Palacios i Romañach, 2006). Així doncs, es ratifica que l'entorn (dominat per la majoria normativa) és qui produeix la discriminació cap a una persona humana que es mereix dignitat, ja que aquestes han d'actuar segons les condicions generades per la societat i de vegades necessiten fer-ho a través de terceres persones (Rodríguez y Ferreira, 2009).

Tanmateix i seguint amb els mateixos autors, en el mateix FVI sosté que el llenguatge està associat a idees i conceptes amb una correspondència que representa una sèrie de valors culturalment enllaçats a l'objecte, que és anomenat de forma no arbitrària. Per tant, si volem renovar idees o valors hem de canviar les paraules que els suporten, sentència amb la qual estem totalment d'acord. No obstant això, creiem que aquest canvi cognitiu i social no s'aconsegueix amb la utilització actual del terme "diversitat funcional", ja que s'utilitza indistintament amb "discapacitat" i trenca així amb la connotació desestigmatitzadora que tenia el terme en el seu naixement.

Però, el que centrarà el present estudi és el model social crític de la discapacitat, també anomenat *the strong social model* o estudis crítics de la discapacitat (Liddiard, 2011). Aquest model predica un enfocament polític també en la vida privada i íntima, pretenent la "deconstrucció de conceptualitzacions binàries de la discapacitat i la sexualitat i desenvolupant encara més les teories d'*embodiment*, interseccionalitat i identitat" (Liddiard, 2011). Per tant, aquest model que reclama una reconceptualització del gènere, la sexualitat i la discapacitat, l'hem considerat més adient, ja que ofereixen una visió més

polivalent de l'experiència de la discapacitat i es centra en aspectes de la intimitat des de la interseccionalitat (tenir en compte les variables discriminatòries que s'interseccionen entre elles).

Així doncs, és important remarcar que la posada de manifest de la sexualitat de les persones discapacitades s'ha basat en definicions, filosofies de discapacitat i en l'avenç dels drets confirmats per aquestes etiquetes i definicions (Shakespeare i Watson, 2002), per tant és de gran rellevància tenir en compte l'evolució d'aquests termes així com la base epistemològica i política amb la qual estan suportades.

El capacitisme

En sentit ampli, el capacitisme és la preferència o valoració de certes capacitats per sobre d'altres, i Wolbring (2009), entent que aquesta definició fonamenta molts altres *ismes*, anomena capacitisme a l'establiment de les capacitats normatives estereotípiques com a norma social dominant. Aquesta norma condueix i forma la base del discapacitisme, la discriminació a persones “menys capaces”, i es tradueix del terme anglès “*ableism*”, que significa, segons Platero y Rosón (2012) la formació d'estereotips, actituds negatives i discriminació cap a les persones discapacitades. Aquesta noció capacitista està suportada pel model mèdic, és a dir, la categorització del deteriorament de les persones discapacitades, rebutjant així la biodiversitat existent en tant al funcionament humà i el canvi de perspectiva sobre l'entorn que proposa el model social, com em hem explicat anteriorment. Per tant, la norma capacitista es basa en la creença que hi ha certes capacitats intrínsecament més valuoses i, per extensió, les persones amb aquestes capacitats superiors són d'alguna manera millor que les que no les posseeixen (Martín i Castillo, 2010).

Wolbring (2009) assegura que aquesta preferència d'habilitats, a més de justificar el discapacitisme, també fonamentaria el sexisme (les dones, al contrari que els homes, no tenen habilitats valuoses) i el racisme (arguments racistes basats en la diferència d'habilitats físiques i/o cognitives), esdevenint doncs un sexisme i un racisme consubstancialment capacitistes. En tots els casos hi ha dos grups de poder, un amb més que s'afavoreix i discrimina al que té menys. En aquest cas trobem el grup amb capacitats socialment enteses com a favorables envers les persones categoritzades de discapacitades. Així doncs, hi haurien qualitats inherents, és a dir, que no es poden canviar i són innates, qualitats físiques i/o mentals, considerades “habilitats” que fan esdevenir un ésser apte o

no, i això afectaria a diferents tipus de discriminacions i *ismes* i reclamaria la necessitat d'interseccionalitat.

Com que el capacitisme es troba tan arrelat culturalment i forma part de tants *ismes*, gairebé mai es qüestiona. Al contrari, Wolbring (2009) assenyala que fins i tot els col·lectius marginats a causa d'alguna forma de capacitisme i discapacitisme sovint utilitzen el sentiment per exigir un canvi d'estat (som tan capaços com vostès, podem ser tan capaços com vosaltres amb ajudes). També aquest autor ens insta al primer pas: ésser conscients de l'acceptació inconscient del capacitisme, així com reconèixer de manera coherent la discapacitat, des d'una perspectiva que suporti i normalitzi la diversitat de la capacitat. Relatiu a això, Martín i Castillo (2010) asseguren que superar el capacitisme no implica canviar les polítiques de millora de l'entorn en favor de persones discapacitades, sinó canviar l'orientació d'aquestes polítiques, que actualment estan dirigides des de i cap al cos normatiu, a l'orientació des de i cap a cada cos i funcionament particular. Així doncs, es partiria des d'un pensament on no hi ha distància social entre els cossos considerats normatius i els no normatius, esdevenint una jerarquia social horitzontal entre cossos diferents i uns espais funcionals per tothom. “És el moment de veure la capacitat no només en el context de les persones discapacitades sinó mirar-la des d'una perspectiva cultural més àmplia”, recalca Wolbring (2009, pàg. 257).

Recorregut sociohistòric de la concepció de la sexualitat i les conseqüències en la discapacitat

La sexualitat humana ha estat centrada des d'un enfocament eminentment biològic que defineix la sexualitat com a quelcom innat, instintiu i animal que és espontàniament natural, com assegura Liddiard (2011). Aquesta autora ens adverteix sobre els perills d'acceptar incondicionalment aquest enfoc: el manteniment de l'heteronormativitat, la creença que la reproducció i la sexualitat estan inherentment lligades, el coitocentrisme i les normes psicològiques que defineixen quines relacions sexuals són sanes i quines no (les que arriben a l'orgasme). El que comporten aquests perills és que les persones discapacitades, respectivament, queden més excloses per no encaixar en els ideals dominants del gènere heterosexual, la imperativitat de la reproducció (del més apte) i la definició de disfuncional o inadequat qualsevol pràctica sexual dissident o la finalitat de la qual no siga l'orgasme. Aquesta visió, doncs, es tracta d'un enfoc individualista que devalua les potencialitats sexuals de les persones discapacitades *per se* degut a l'existència de normes psicològiques del cos sexual “capacitat”.

Més endavant però coexistent amb el model anterior, va aparèixer un enfocament socioconstruccionista que defineix la realitat social a través del sistema sociocultural i dels processos interpersonals que el formen (Villanueva, 1997, citat a Liddiard, 2011). L'autora anterior remarca que les sexualitats és construeixen, mantenen i regulen a través del discurs predominant, que és propagat per les institucions culturals (medicina, educació, dret). Així doncs, la sexualitat de les persones discapacitades és negada, i no silenciosament, ja des del discurs biomèdic que considera els cossos discapacitats com a disfuncionals, també des del discurs dels mitjans de comunicació massius que prediquen l'orientació cap a un cos concret i capacitat i a través de les representacions culturals que segueixen la narrativa dominant a la literatura clàssica, el drama i el cinema (Liddiard, 2011).

Finalment, trobem certa semblança i superposició entre la teoria *queer* i el qüestionament que realitza el model social crític de la normalitat hegemònica i la deconstrucció conseqüent del discurs binarista. Aquesta teoria es basa en l'emmarcament teòric de la dissidència sexual de les sexualitats perifèriques (fora de la representació de la sexualitat "normal") i la deconstrucció de les identitats estigmatitzades per a proclamar el dret a la seua existència (Hernández i Quintero, 2009). Així mateix, la utilitat que Liddiard (2011) li confereix als estudis crítics sobre la discapacitat amb un enfocament queer és que problematitzen els límits estrictes del sexe i gènere normatius, hegemònics i opressius per tal d'explorar noves construccions no normatives d'identitats sexuals i plaer que engloben de manera inclusiva l'ample ventall existent de sexualitat humana amb diferència incorporada.

Com es tracta actualment la sexualitat de les persones discapacitades?

Per tant, encara hui dia, en la vida de les persones discapacitades, són moltes les institucions culturals capacitistes que regulen i oprimeixen la seua sexualitat, de manera que reproduïxen el discurs dominant basat en la sexualitat biològicament determinada. Un dels problemes principals, apunta la Rivera (2008), és desmitificar la idea que aquesta població és asexualada, ja que Murphy and Elias (2006, citats a Sinclair, Unruh i Lindstrom, 2015) asseguren que existeixen idees socials compartides i errònies que reforcen els mites que les persones discapacitades són incapaços de ser sexualment actius, d'entendre la complexitat de la sexualitat, o fins i tot de tenir-ne, o d'experimentar excessius desitjos sexuals incontrolables. De manera paral·lela, Alfaro-Rojas (2013) afegeix que el paradigma tradicional en l'àmbit de la discapacitat es basa en el proteccionisme i la

segregació, excloent a aquestes persones de moltes activitats a dintre tant de l'esfera pública i com privada (un dels exemples dins la qual seria el sexe). En última instància els autors pretenen recalcar que la visió actual sobre la sexualitat de les persones discapacitades és que a aquest col·lectiu no se li permet experimentar-la, és a dir, que no es troba dins la ideologia hegemònica que les persones discapacitades puguin tenir sexe ni sexualitat.

Recollint tot el que s'ha dit, podem afirmar que els prejudicis sobre la sexualitat de les persones discapacitades es converteixen en un tema discriminatori degut a la seua condició *per se* (sigués quina sigui, l'important és que és una persona discapacitada) i a la restricció de la llibertat d'expressar i experimentar la pròpia sexualitat de manera lliure i autònoma a causa d'aquesta condició (Rivera, 2008). En altres paraules, les representacions culturals de la població general sobre la sexualitat de les persones discapacitades coarten l'expressió sexual lliure d'aquest últim col·lectiu degut a la mitificació dels mateixos, i, segons Platero i Rosón (2012), la norma social dominant, (capacitista en aquest cas) fa que "apareguen com a «naturals» o «normals» certes expressions del desig, de l'afectivitat, dels cossos i les coses que podem o no fer" (pàg. 134).

En aquesta línia, Liddiard (2011) suggereix que l'heteronormativitat és inherentment capacitista, de manera que la sexualitat naturalitzada és fortament coitocentrista i orientada a l'orgasme. Per tant, la suposició que les persones discapacitades manquen dels requisits corporals o mentals per portar a terme aquesta sexualitat normativa fa que sigui impensable la seua sexualitat (més de la asexualitat) o bé que les seues pràctiques sexuals es categoritzen de desviació i perversió. D'aquesta manera les persones discapacitades construeixen *seves* sexuals opressius arrelats en les conceptualitzacions occidentals del sexe que les exclouen de les pràctiques sexuals.

Així doncs, si ens fixem en persones que tant la sexualitat com les capacitats de les quals difereixen de la norma social dominant (persona amb discapacitat i pertanyent a alguna categoria LGTBIQ), ens trobem davant una complexa relació que desafia allò establert (l'heteronormativitat capacitista esmentada), almenys entre la discapacitat, la corporalitat, el gènere i la sexualitat (Platero i Rosón, 2012), i trobem necessària la interseccionalitat i el model social crític amb enfocament queer que Liddiard (2011) suggereix.

Representacions culturals a les ficcions cinematogràfiques i documentals

En el seu llibre “Mujeres, hombres y poder”, Aguilar (2005) ens assegura que, a mesura que passen els anys, es troba que la forma predominant del relat socialment compartit és l'audiovisual, ressaltant que aquest té una enorme capacitat per tal d'educar emocions, mapes afectius, sentiments i imaginaris.

Quan parlem de representacions culturals ens referim a una construcció social i històrica que condueix a formes de nomenament i significació (Mejía, 2016). Aquesta autora, citant a Moscovici, troba que la definició que resulta de les representacions culturals configura marcs simbòlics en què el subjecte es relaciona amb un objecte per a atorgar-li un sentit i servir de guia per a les accions. Si més no, les representacions culturals es veuen influenciades pel marc del poder i la cultura dominants i són transmeses a través de les institucions culturals (Cuadrado, 2018). D'aquesta manera s'instal·len les representacions culturals definides pel poder i es mantenen o reelaboren en funció dels discursos dominants, o dissidents si aconsegueix suficient força.

Segons De Carvalho et al. (2015), els espectadors del cinema tenen la capacitat de crear, imaginar o somiar d'acord amb les impressions extretes a través d'una pel·lícula. Els mateixos autors citen a Morin (1977, citat en Aumont, 2012, pàg. 236) quan defineixen el cinema "com a representació d'una representació en viu, el cinema ens convida a reflexionar sobre l'imaginari de la realitat i la realitat de l'imaginari", atorgant-li agència i reflexivitat a l'individu visionador de pel·lícules. També Lorenzo i Solá (2012) asseguren que la ficció serveix per visibilitzar trames i realitats socials que no es mostren en altres espais mediàtics.

Amb tot això podem assumir que l'anàlisi de ficcions cinematogràfiques ens pot servir per esbrinar les representacions culturals compartides sobre alguna temàtica en concret, o bé una dissidència d'aquestes per tal de reivindicar altres realitats socials invisibilitzades. Per tant, seleccionant diverses pel·lícules, emmarcades temporalment i cultural, on apareguen personatges discapacitats, hi podrem observar les representacions culturals (dominants i dissidents) que se'n deriven d'aquest col·lectiu i, en el cas del nostre estudi, en allò referent a la sexualitat.

Però, els documentals tenen un enfocament diferent, ja que tenen una finalitat diferent (Rotha, 1937, citat en Mirkovic, 2018). Mirkovic (2018) afirma que el periodista intentarà representar al seu documental la realitat de la forma més objectiva possible, però que

actualment, degut a una situació sociopolítica i econòmica occidental que genera descontent i incertesa en la població, el documental es pot convertir en una peça d'art que segueixca la pròpia idea de l'autor. Però, en essència, tot i la vessant artística que se li pot donar actualment als documentals, difereixen de les ficcions en la seua finalitat: no inventar, sinó seleccionar i organitzar troballes reals on s'expressa el tema principal des del punt de vista de l'autor. Així doncs, trobem un enfoc diferent a la ficció cinematogràfica, ja que tracta de mostrar la realitat sense ficció tot mostrant vivències i experiències concretes situades culturalment.

Breument, analitzar, interpretar i comparar les ficcions cinematogràfiques i els documentals ens permetrà observar de manera més acurada les representacions culturals existents actualment en relació a la temàtica del present estudi, ja que ambdues expliciten, com s'ha dit, les representacions culturals socialment compartides. Però, degut a la seua naturalesa, ho faran de formes diferents: les ficcions cinematogràfiques expressen les representacions culturals del poder o dissidents i els documentals vivències concretes en persones que s'han socialitzat en aquests entorns culturals.

Objectius

General

Explorar la representació cultural de la sexualitat de les persones discapacitades.

Específics

- Analitzar el capacitisme subjacent a l'àmbit de la sexualitat.
- Descriure les conseqüències socials d'aquest capacitisme en les persones discapacitades.
- Contrastar la revisió teòrica amb les compensions culturals mostrades en el material mediàtic.

Marc epistemològic

L'enfocament epistemològic escollit és el *construccionisme social*, el qual pretén comprendre els fenòmens psicosocials i l'entreteixit intersubjectiu dels significats compartits per una cultura determinada (Agudelo y Estrada, 2012). En tant en quan considerem la sexualitat, la discriminació (estereotips, estigmatització, etc.) i el capacitisme fenòmens d'origen social, aquest corrent ens ajudarà a comprendre'ls millor. També fonamenta que el capacitisme sorgeix d'una norma social arrelada culturalment

que és perpetuada per les institucions culturals i les persones influenciades pel poder dominant.

A més, aquest paradigma socioconstruccionista “tracta de deconstruir el dogma de l’heteronormativitat i redefinir les persones amb diversitat funcional igual a altres parelles sexuals” (Gutiérrez i Delgado, 2014, pàg. 300). Aquesta perspectiva permet, doncs, considerar la discapacitat i el gènere (i, consegüentment, la capacitat i el binarisme) i la desitjabilitat dels cossos com a construccions socials resultants de la societat (Toboso y Guzmán, 2010) que podem posar en dubte, deconstruir i reconstruir.

Mètode: metodologia qualitativa

En el present estudi s’ha advocat per una recerca qualitativa, ja que aquesta estratègia d’investigació pretén la comprensió extensa d’un fenomen social concret. Una de les principals finalitats de l’anàlisi qualitativa és la recerca del significat dels fenòmens a partir de les dades concretes (Amezcu y Gálvez, 2002). Mitjançant aquesta metodologia es podran esbrinar els significats i discursos sobre la sexualitat de les persones discapacitades i així poder fer-ne una aproximació sobre aquest tema. A més a més, Arias y Giraldo (2011) recalquen que el principi fonamental de la filosofia interpretativa és que la interpretació no és simplement un acte cognoscitiu individual, sinó a més una pràctica social i política, en altres paraules, que rere una interpretació individual subjectiva hi existeix una xarxa d’intersubjectivitat segons les circumstàncies socials de l’entorn i la persona.

Estratègies de rigor metodològic

Per tal d’assolir un major rigor metodològic seguirem les estratègies qualitatives que recomanen Arias y Giraldo (2011), *el mostreig teòric i la reflexivitat*. El mostreig teòric pretén “maximitzar les oportunitats de comparar esdeveniments [...] per determinar com varia una categoria en termes de propietats i dimensions” (Strauss i Corbin 1990, citats en Arias y Giraldo, 2011). Així doncs, es tractarà de realitzar una classificació el més exhaustiva possible a partir d’una ampla revisió teòrica i documental, amb un material audiovisual el més divers possible, pel que la mostra assolirà un alt grau de variabilitat acomplint al màxim el mostreig teòric (aquesta variabilitat serà explicada en l’apartat de *mostra*).

Per altra banda, la reflexivitat, conduirà a una millor descripció del món social (Arias y Giraldo, 2011), entenent la reflexivitat tant com la subjectivitat inherent la interpretació de l'investigador degut a la seua posició ontològica-epistemològica com les implicacions ètiques, socials i polítiques de la mateixa investigació, entenent-la com un acte i discurs morals (Barrera et al., 2012) , sempre a partir d'una intensa revisió teòrica de la temàtica a tractar, però tot acceptant la perspectiva individual de l'investigador i la seua repercussió en l'estudi. Hem considerat més adient detallar la reflexivitat a l'apartat de *consideracions ètiques*.

De manera paral·lela, Leininger (2003, citat a Barrera et al., 2012) proposa alguns criteris i definicions d'avaluació amb la metodologia qualitativa. Aquests són: a) *credibilitat*, al·ludeix a la veritat tal i com l'entenent els participants en la investigació i així descrita per l'investigador (l'aconseguirem amb les majors cites textuais possibles del material audiovisual); b) *significat en context*, tenir en compte el context particular i els significats específics dels participants (l'assolirem amb l'explicació de cada llargmetratge en l'apartat de *mostra*); c) *patrons recurrents*, opinions, percepcions i esdeveniments que es repeteixen i poden formar patrons (això ho aconseguirem amb l'anàlisi temàtica que ara detallarem); d) *possibilitat de transferència*, la possibilitat de transferir a un context similar els resultats particulars de la investigació. Així doncs, intentarem suplir la manca d'expertesa de l'investigador donant major rigor metodològic a l'estudi en general i així afavorirem que les conclusions extretes siguin el més pertinents i íntegres possibles.

En el nostre cas, el procediment a seguir consistirà, doncs, en evidenciar i classificar diferents esdeveniments dins la producció mediàtica relacionats amb la sexualitat de les persones discapacitades, comparant els diferents tipus de producció (cinematogràfic i documental) i les diferents produccions en si. Tot això ho hem fet després d'una ampla recerca sobre aquest tema i com analitzar-lo a partir de la revisió documental de material mediàtic. D'aquesta manera, finalment es donaran a conèixer les diferents representacions culturalment acceptades sobre aquest aspecte mostrades en el material mediàtic, tot remarcant els punts en comú i de diferència, per tal d'establir un adequat marc de referència actual del tema a tractar (la sexualitat de les persones discapacitades) i segons el material estudiat (documents audiovisuals).

Mostra

La revisió de material mediàtic resulta de gran rellevància per tal d'esbrinar els significats compartits per la societat respecte quelcom, com s'ha dit anteriorment a l'apartat d'introducció teòrica de la utilització de material mediàtic (ficcions cinematogràfiques i documentals). En el nostre cas, veurem com es tracta la sexualitat de les persones discapacitades en diferents tipus de documents audiovisuals en primer lloc:

- **Documentals:** En aquests documentals podem veure una manera de conscienciació del tema a tractar, mostrant la realitat des del punt de vista de l'autor i les experiències personals dels protagonistes.
 - *Yes, We Fuck!* (2015): es tracta d'un documental activista independent que posa de manifest les necessitats sexuals de les persones discapacitades, definint el sexe no com al que passa entre dues persones normatives i centrat en els genitals, sinó com a diferents formes de desitjar-se, estimular i sentir plaer entre persones de molt variada condició. "Apareixen cossos no normatius, persones amb diversitat funcional i altres cossos impossibles d'encasellar en algun dels estrets calaixos de l'ordre sexe-genèric dominant, el règim heterosexual" (Wittig, 2006, citat a Castelli, 2017). Així mateix, en el documental es denuncia la invisibilització, censura i discriminació cap a aquests col·lectius, esdevenint una eina per a la reflexió molt potent.
 - *Jo també vull sexe* (2017): tractant el mateix tema ofereix una visió diferent i interessant de contrastar amb l'anterior documental, ja que *Jo també vull sexe* es va transmetre en la televisió pública catalana (Tv3). Per tant, es veuen visions i aspectes diferents de la sexualitat de les persones discapacitades, i està molt més centrat en la figura emergent de l'assistent/a sexual.
- **Pel·lícules:** En aquestes ficcions podem veure els significats compartits socialment sobre les persones discapacitades, per tant, les representacions culturals que se'n deriven.
 - *Fuga de Cerebros* (2009): Emilio marxa a estudiar a Oxford darrere l'amor de la seua vida, i l'acompanyen els seus amics, un dels quals té ceguesa profunda i s'enamora d'una xica per la seua veu i altre va amb cadira de rodes
 - *Yo, también* (2009): tracta d'un xic amb síndrome de Down que aconsegueix treball en l'administració pública, on coneix a Laura, una companya sense discapacitat de la qual s'enamora

- *Vivir y otras ficciones* (2016): Antonio, un activista sobre els drets sexuals de les persones discapacitades, està intentant trobar un lloc per a les relacions amb els assistents sexuals, mentre el seu cuidador, Pepe, acaba d'eixir del psiquiàtric i està lluitant contra la visió de la seua pròpia normalitat
- *Campeones* (2018): tracta d'un equip de bàsquet format per persones discapacitades intel·lectual i dirigit a disgust per un entrenador, però que per problemes judicials ha de fer-ho

Els criteris de selecció del material audiovisual són:

- Document audiovisual on isca, almenys, una persona amb discapacitat.
- Document audiovisual on es tracte o es veja reflectida la sexualitat d'almenys una persona amb discapacitat.
- Document audiovisual actual (2009-2018) i del territori espanyol.

Hem de recalcar dos aspectes a l'hora de tenir en compte l'anàlisi temàtica. En primer lloc les pel·lícules com a produccions o artefactes culturals que reproduïen els patrons de significats inherents als sistemes simbòlics de la cultura (Bruner, 1990) i els documentals com a posada en escena de les vivències humanes específiques com a unitats d'anàlisi, ja que els significats de cada persona reflecteix com valora, interpreta i percep allò que li ocorre i envolta (Esteban, 2008). Per tant, si entenem que la cultura i la ment es constitueixen mútuament (Esteban, 2008), per entendre les representacions culturals de la sexualitat de les persones discapacitades haurem de recórrer als sentits i significats que aquests construeixen (als documentals), de la mateixa manera que haurem d'estudiar la construcció social d'aquests signes i significats en les produccions culturals que les perpetuen (a les pel·lícules). D'altra banda, haurem de tenir en compte també que, tan *Yes, We Fuck!* com *Vivir y otras ficciones* no són ni un documental ni una pel·lícula, respectivament, que segueixen els canons socials establerts per al món audiovisual, entre d'altres coses, per què es tracta de cinema independent i activista. Això fa que certes temàtiques (o maneres de tractar-les) en aquests dos materials no esdevinguin una representació cultural d'allò que intenta mostrar, sinó més bé una acte dissident que reflecteix una microcultura contra els valors culturals hegemònics, una contra-ideologia en paraules de Mager Hois (2010). En altres paraules, és una posada en escena reivindicativa de temàtiques o figures considerades dissidents, que la televisió pública o el cinema convencional i comercial segurament no emetrien.

Procediment: Anàlisi temàtica

Barrera et al. (2012) ens assenyalen que l'anàlisi temàtica estableix els criteris per al registre i sistematització de la informació organitzant la que s'ha produït en la investigació i guiant així la seua comprensió i interpretació. La mateixa autora ens recalca que la finalitat de l'anàlisi temàtica és la de reconèixer i explicitar les estructures significatives que construeixen les tipificacions (patrons) que ens guien en la vida quotidiana, sempre a nivell pre-reflexiu, pel que queden inadvertides pels propis individus. Aquesta tècnica és útil perquè,

L'identificar, establir i informar temes i estructures, permet tant revelar les experiències, significats i realitats dels subjectes, com examinar les circumstàncies en què els esdeveniments, realitats, significats i experiències són efectes dels discursos de la Societat (Barrera et al., 2012, pàg. 217).

Concretament, per al nostre estudi, la idoneïtat d'aquesta tècnica la veiem reflectida en la utilització anterior de la mateixa per a l'anàlisi de pel·lícules també per Porto (2010) i per Álvarez-Hernández, González de Garay-Domínguez i Frutos-Esteban (2015), els quals remarquen que aquesta anàlisi se centra en allò que és transmès i recull el major nombre possible d'asseveracions, pel que permet analitzar científicament tant els significats com els significants.

Altres punts rellevants són els avantatges d'aquesta tècnica assenyalats per Braun i Clarke (2006), com la fàcil adquisició del mètode, l'accessibilitat per a investigadors amb poca o nul·la experiència, la utilitat per tal de resumir en pocs aspectes claus una gran quantitat de dades, la facilitat per ressaltar les semblances i diferències de les dades, la possibilitat de sorgir noves idees no anticipades degut a la seua flexibilitat i la facultat per produir interpretacions socials i psicològiques de les dades analitzades. Així doncs, es tracta d'un mètode convenient per a un investigador novell realitzant el treball de final de carrera, degut a la seua flexibilitat i facilitat d'adquisició, entre d'altres.

A continuació, descriurem les fases de l'anàlisi temàtica:

FASE	DESCRIPCIÓ DEL PROCÉS
1. Familiarització amb les dades	Transcripció de dades (si és necessari), llegint i rellegint les dades, tenint en compte les idees inicials.

2. Generació de codis inicials	Codificació de funcions interessants de les dades d'una manera sistemàtica a tot el conjunt de dades, recopilant dades rellevants per a cada codi.
3. Recerca de temes	Codificació de codis en temes potencials, recollint totes les dades rellevants per a cada tema potencial.
4. Repàs dels temes	La comprovació en els temes treballa en relació amb els extractes codificats (nivell 1) i el conjunt de dades (nivell 2), generant un "mapa" temàtic de l'anàlisi.
5. Definir i nomenar temes	Anàlisi contínua per a refinar els detalls de cada tema i la història general que l'anàlisi diu; generant definicions i noms clars per a cada tema.
6. Produir l'informe	L'última oportunitat d'anàlisi. Selecció d'exemples d'extractes convinents i convinents, anàlisi final d'extractes seleccionats, relacionant de nou l'anàlisi amb la pregunta de recerca i la literatura, produint un informe acadèmic de l'anàlisi.

Taula 1. Fases de l'Anàlisi Temàtica (Braun i Clarke, 2006)

També cal dir que, degut a la manca d'expertesa i a què l'objectiu de la recerca és ampli i pot evolucionar a través del procés de codificació, aplicarem l'enfocament inductiu (*bottom-up*) en el present estudi. En altres paraules, l'anàlisi temàtica estarà guiada per la informació, és a dir, que, sense haver-hi un marc de codificació preexistent, els temes identificats tindran una forta relació amb la revisió teòrica feta (Braun i Clarke, 2006).

Aquesta metodologia ens ajudarà a assolir els objectius del present estudi en tant que els eixos temàtics extrets en els diversos llargmetratges seran significatius per tal d'explorar la representació cultural de la sexualitat de les persones discapacitades. Això ho farem sempre amb una visió crítica i suportada teòricament, romanent conscients del capacitisme inherent a l'heterosexisme i les conseqüències socials i emocionals que pot desencadenar.

Consideracions ètiques

Es consideren amb especial atenció els articles 5, 6, 12 i 33 del Codi Deontològic del Consell General de Col·legis Oficials de Psicòlegs (2010). En aquesta recerca s'operacionalitzarà de la següent manera:

- Article 5 i 33: en comprendre les representacions culturals de la sexualitat de les persones discapacitades i el capacitisme inherent (objectius de recerca) contribuirem al coneixement en psicologia per intentar ajudar a promocionar el benestar del col·lectiu discapacitat.
- Article 6: amb les estratègies de rigor esmentades aconseguirem una bona solidesa en les nostres conclusions.
- Article 12: s'ha utilitzat en tot moment un llenguatge no androcèntric i al principi de l'estudi s'ha detallat la rellevància dels termes per no utilitzar cap etiqueta devaluadora ni discriminatòria.

A més a més, hem de tenir en compte les implicacions ètiques i polítiques que s'esdevenen d'analitzar la sexualitat de persones discapacitades, és a dir, per tal de no caure en una suposada objectivitat neutra a la realitat social (Ibáñez, 1993) hem de realitzar un exercici de reflexió sobre la pròpia subjectivitat i les relacions subjectives (Norman Denzin, 1994 i Tvonna Lincoln, 2012, citats a García-Santesmases, 2017), per construir un coneixement social entès com a *situat*, contextualitzat per participants concrets i personalitzats (Haraway, 1988, citat a García-Santesmases, 2017).

Primerament, Ibáñez (1993) assegura que la construcció del coneixement des de la psicologia social és intrínsecament política, dit d'altra manera, que els efectes polítics naixen també des de dins de l'activitat investigadora. Així doncs, hem de tenir en compte la posició epistemològica, ontològica i política que hi ha inherent a la interpretació de l'investigador (Barrera et al., 2012).

Com que l'investigador no és discapacitat això genera una falta de comprensió vivencial de la realitat sobre la sexualitat de les persones discapacitades. No obstant això, l'impuls per a realitzar l'estudi va ser degut a la relació que l'investigador ha mantingut i manté amb col·lectius discapacitats i la percepció que la sexualitat és un tema tabú en les associacions i institucions que hi treballen. Per tant, els fomentos per iniciar l'estudi van

ser la curiositat i el desig de coneixement en aquest àmbit i el rebuig d'un paternalisme inherent al treball amb persones discapacitades que nega la seua sexualitat.

Així mateix, degut a la sexualitat no normativa de l'investigador se superposen certes conseqüències d'aquestes diversitats, fet que desemboca en "paral·lelismes visibles entre les realitats viscudes per les persones LGTBQI i les persones amb diversitat funcional" (Platero i Rosón, 2012, pàg. 133). Aquests paral·lelismes, asseguren els autors, no es representen solament pels elements comuns com la discriminació per la desviació de la norma, sinó també per la connexió d'aquesta discriminació amb les normes socials imperants com l'heterosexualitat dominant obligatòria i el capacitisme. Així doncs, com que la història de la repressió de la sexualitat està intrínsecament lligada a la regulació dels cossos i les capacitats considerades normals, que l'investigador pertany al grup LGTBQI ajuda a tenir present el que Platero i Rosón veuen necessari, una transgressió individual i/o col·lectiva per enfrontar-se a la normalitat que denigra les diversitats.

Tot i això, cal dir que l'investigador pertany al grup LGTBQI que Platero i Rosón (2012) anomenen "privilegiat", ja que cap variable més s'intersecciona en la seua realitat (ni raça, ni gènere, ni cos, ni nivell econòmic, etc.), fet que pot provocar disparitats.

Considerem necessari haver remarcat aquests aspectes no sols perquè la reflexivitat done rigor a la recerca, sinó per entendre l'elecció de l'objecte d'estudi i també per explicitar la voluntat de transformació social que hi ha subjacent a aquesta recerca. D'aquesta manera, la investigació pretén aportar coneixements per fer canvis cap a una societat més justa i sensibilitzada amb la diversitat i les conseqüències negatives de l'encasellament del capacitisme i l'heterosexisme inherent, i així aconseguir contribuir a què les persones discapacitades puguin viure la seua sexualitat de manera lliure i independent.

Resultats

Els protagonistes dels diferents materials mediàtics estudiats experimenten un context social desigual degut al *discapacitisme* viscut, fet que trasnversalitza les seues vivències respecte molts aspectes vitals. Degut a què la norma capacitista afecta de manera holística a la seua vida, com ja se sap, ens hem centrat en l'àmbit de la sexualitat de les persones discapacitades, definint així cinc eixos temàtics a partir de l'anàlisi temàtica: *assistència sexual* (necessitat de la figura, conseqüències positives i diferenciació amb la prostitució), *implicacions socials i emocionals del rebuig de la seua sexualitat, normalitat i discapacitat* (què considerem normal? i la desitjabilitat i utilitat dels cossos),

representacions culturals de la sexualitat de les persones discapacitades (com la veuen els altres, com la viuen les persones discapacitades, com la tracten a les institucions i relacions entre discapacitat i reproducció), *el plaer com a dret i el seu reclam com a eina política, actituds paternalistes i trencament d'una sola norma social* . Cada eix està vertebrat per diversos extractes que provenen del material audiovisual analitzat (destacats en cursiva els continguts textuais), els quals s'han interpretat tenint en compte els objectius del present estudi.

Assistència sexual (Emergència i necessitat de la figura de l'assistent sexual; conseqüències positives de l'assistència sexual; assistència sexual, prostitució i feminisme)

Emergència i necessitat de la figura de l'assistent sexual

La figura de l'assistent sexual com a fenomen emergent a l'Estat Espanyol és un tema molt tractat als dos documentals (especialment a *Jo també vull sexe*) i a la pel·lícula *Vivir y otras ficciones*. Per a Arnau Ripollés (2014), l'assistència sexual és un mitjà que pretén assolir “el dret a una vida independent en matèria de sexualitat” (pàg. 10) una persona d'accés voluntari i amb el consentiment lliure i informat de la persona discapacitada que reba els serveis. També, citant a Centeno Ortiz (2014), defineix l'assistència sexual com l'espai d'intersecció entre l'assistència personal i el treball sexual, en altres paraules, entre el dret a l'accés al propi cos i l'obtenció de plaer sexual a canvi de diners.

Així mateix, seguint les conclusions de Turner i Crane (2016) es reivindica una reorientació de les polítiques relatives a la sexualitat de les persones discapacitades focalitzat la sexualitat de manera positiva i lliure dels estereotips i prejudicis que promou la norma capacitista. En *Vivir y otras ficciones* es representa amb el següent discurs d'Antonio:

Doncs molt senzill, la cosa és simplement que la gent tinga un espai on poder fer la cosa més simple del món, que és poder fer-se una palla [...] Subversiu haurà de ser Jesús, perquè la situació que tenim és tremenda, un munt de gent adulta que no pot ni tenir un mínim de desfogament en el terreny sexual, ja et dic, ni conèixer el teu cos [...] Com van a tenir una vida sexual pròpia si ni tan sols coneixen el seu cos? És plaer, autoplaer, és un treball, un treball que necessita un mínim de compromís polític (min. 5:34).

En *Jo també vull sexe*, s'explora en diferents moments la relació entre l'assistència sexual i l'assistència personal. Primerament, la veu en off amb el text en pantalla diu *“un assistent personal ajuda les persones discapacitades en les seves necessitats diàries, però no sexuals. Alguns assistents personals s'han trobat amb el dilema d'atendre també les necessitats sexuals”* (min. 24:30). Quan l'assistent personal considera que l'alleujament sexual és tan important com les necessitats de dormir i alimentar-se i per això se'n fa càrrec de les necessitats sexuals, és el que Gutiérrez i Delgado (2014) i Jeffreys (2008) anomenen facilitació sexual. Més endavant, el president de Tàndem Team assegura *“actualment hi ha persones que són cuidadors de persones amb diversitat funcional que en un moment donat es troben amb el dilema si han de donar el pas o no en el tema de la sexualitat; hi ha alguns que el passen, però amb culpa, amb silenci [...] traguem-ho a la superfície, donem-li un nom i posem-li cara i ulls”* (min. 25:23). Tot i que es pot considerar que aquesta emergència de la figura pot ser important per a la salut i benestar generals, Jeffreys (2008) adverteix que es pot genera un conflicte d'interessos entre el suposat dret dels usuaris, i els cuidadors, (remarca que són especialment dones i migrants), que no es troben en una posició on poden rebutjar les reclamacions dels seus usuaris a causa de la por a perdre la feina.

Després, Antonio Centeno fa una comparació amb l'assistent personal dient que aquest no ha de ser algú que sàpiga fer paelles, sinó que sàpiga seguir les seues instruccions per fer-ne una, doncs el mateix passa amb l'assistent sexual: *“no és algú que hagi de practicar sexe amb mi, sinó algú que es pugui convertir en les meves mans perquè jo pugui fer les coses que fa qualsevol per si mateix amb si mateix, explorar el seu cos, masturbar-se... l'assistent és un suport, no és algú amb qui tenir sexe”* (min. 34:17). Així doncs, Antonio Centeno pertany al grup que descriu la veu en off al documental: *“alguns col·lectius creuen que l'assistent sexual només ha d'ajudar a l'accés al propi cos o a tenir relacions sexuals amb la parella si també és una persona amb discapacitat”* (min. 34:06).

A continuació, Antonio diu: *“per mi entendre l'assistència sexual com un suport per accedir al teu propi cos, si això no està garantit per l'estat, per a què volem un estat així? Evidentment, per mi està al mateix nivell que l'assistència personal!”* (min. 34:44). De la mateixa manera que el presentador del programa a *Jo també vull sexe*, Gutiérrez i Delgado (2014), posen de manifest diverses iniciatives d'assistència sexual: a Victòria (Austràlia) hi ha bordells especialitzats per a persones discapacitades, i als Països Baixos i Dinamarca “l'Estat té l'obligació de donar suport als estils de vida de les persones discapacitades, i

aquesta obligació inclou proporcionar accés al sexe amb fons públics” (pàg. 300). A més, també emmarquen que el debat acaba de començar a l'Estat Espanyol i a Catalunya, llocs amb poques i noves experiències d'assistència sexual.

D'altra banda, trobem en diferents moments una necessitat percebuda de la figura de l'assistent sexual. Ja en el començament de *Jo també vull sexe*, una veu en off comenta: *“Moltes persones discapacitades funcional o intel·lectual no poden tenir accés a la sexualitat si no és a través d'un assistent sexual”* (min. 4:25). A continuació, una mare explica que el seu fill li va demanar al germà que el masturbava (min. 6:48) i que *“han hagut mares que han masturbat al fill abans de buscar-li una persona”* (min. 7:11). Més endavant, Inmaculada compara l'assistència sexual amb el dentista, perquè a les dues persones hi va per necessitat, ja que ella ha de pagar una persona per a que li toque el cos (min. 21:36). Seguidament, una dona li diu a la seua assistent sexual que *“hi ha parts que si no m'ajudes tu directament no vaig a poder arribar”* (min. 33:41). Seguidament, apareix Mari Carmen Martínez, ens explica que *“quan treballava en l'àmbit de l'assistència personal, em comence a adonar-me que hi ha una sèrie de protocols que no atenen en cap dels casos a la sexualitat de les persones, de fet, gairebé la neguen. De fet, recorde una xica en aquell protocol que no li podíem oferir tampons [...] amb el temps m'assabente que aquesta persona amb els tampons es masturbava [...] podia prendre 50 cerveses si volia, però no podia accedir a un dildo. És totalment cruel. És negar-li a una persona la seua pròpia sexualitat”* (min. 35:35). Més endavant, Carmen ens conta una anècdota on veiem reflectit l'impacte emocional que pot tenir en una persona l'assistència sexual degut a la seua necessitat: *“a mi una vegada, [...] amb una persona quan vaig acabar de fer el servei, es va posar a plorar [...] i em va donar les gràcies perquè era la primera vegada havia pogut estat abraçat amb una persona, amb un cos de dona”* (min. 47:01). Finalment, Gemma (sexòloga), declara: *“les persones que vulguin tenir relacions sexuals se'ls hi ha de facilitar la manera i el lloc per a que ho puguin fer de manera plaent i segura”* (min. 52:28).

Representació de les conseqüències positives de l'assistència sexual

Els debats sobre l'assistència sexual s'han advocat des de l'activisme degut al reclam de l'accés al sexe pagant com a mitjà per a l'aconseguint de l'expressió i el plaer sexuals, considerats drets humans (Liddiard, 2014). No obstant això, en *Jo també vull sexe*, observem que no es reclamen aquests drets com a tal, sinó que se centren en l'experiència viscuda amb l'assistent sexual i les conseqüències positives que produeix tant en la

persona que rep els serveis com el seu entorn. Relatiu a la satisfacció percebuda pels clients, la mare de Xavi ens explica com ha millorat des de les seues trobades sexuals amb Rut (min. 11:51) i després ella mateix diu *“als pares els hi diria que obrin la ment, que són persones, no són trossets de carn, ni números”* (min. 13:49). També Jesús ens conta que *“la meua vida en pla sexual ha sigut descoberta fa dos anys i escaig, el meu estat d'ànim i de veure les coses és diferent ara, amb més autoestima personal, ja em cuide una mica més”* (min. 16:54). A continuació, una client diu *“m'ha ajudat molt, em sent molt bé. Jo estava molt trista, molt deprimida, i jo des que faig açò em sent molt bé, és com una teràpia”* (min. 23:11), després assevera *“he descobert tanta pau, que és increïble. M'ha canviat la vida tant, tant... que jo li ho aconsellaria a tot el món”* (min. 23:40). Aleshores, apareix Jesús taral·lejant mentre es desplaça i expressa: *“Em sent important, em sent protagonista, estic vivint una pel·lícula, amb sensacions d'alliberament personal, de desfogament”* (min. 28:07).

En relació a les conseqüències valorades per l'entorn, la senyora Rius comenta que una mare li diu *“des que ve a casa de vostè senyora Rius, el podem portar a prendre qualsevol cosa”* i ella aclareix *“perquè abans es veu que posava mà de seguida amb una noia que passava i des que ve aquí no ho fa”*; i, a continuació Gemma, la sexòloga explica que *“molts d'ells van del taller a casa i de casa al taller [i la gent diu] “ostres és que aquest noi o aquesta noia ha tocat el cul o els pits” Pot ser és que no tenen l'espai on conèixer gent on poder desenvolupar la seva expressió sexo-afectiva”* (min. 52:28).

Vinculat amb l'experiència viscuda, Gemma, ens explica que *“ens trobem amb persones que, si no se'ls hi facilita, no tindran mai relacions sexuals ni íntimes amb ningú”* (min. 48:41). Després, conta l'anècdota d'un xic que va portar a la casa de contactes que feia 13 anys estava demanant ajuda en el sexe, i, després de posar-lo en conte amb l'assistent sexual, *“ens vam trobar a Badalona i em va dir: gràcies, ha sigut el dia més bonic de la meua vida. I era la primera vegada que tenia relacions íntimes amb algú. I que se sentís tan feliç i tan bé, vaig pensar: l'he portat al lloc adequat”*. (min.51:17).

D'altra banda, també observem aquesta vivència de conseqüències positives representada a *Vivir y otras ficciones*, primerament quan es veu a una assistent masturbant a l'Oriol, li pregunta si tot va bé mentre ell mostra molt de plaer i contesta que sí (min. 21:02). Després Antonio, en una conversa amb l'assistent sexual, declara: *“[...] El voler viure, no estar en aquesta dinàmica de supervivència, que els dies vagen passant, sinó viure, això passa pel cos, si no tornes a sentir que no és que tingues un cos sinó que eres un cos, això*

ha d'estar lligat a la vida, el plaer, el desig, sense això (min. 49:04). Després, Antonio conta que *“si no haguera sigut per les putes haguera sigut castrat, m'havien convençut els metges que jo no podia sentir plaer o arribar a l'orgasme [...] i com jo no podia explorar, jugar, tocar-me, doncs m'ho havia cregut”*. Aleshores conta una anècdota que va contractar una prostituta per tal que l'acaronara, el tocara una mica... però sense cap expectativa d'arribar a l'orgasme ni ejacular, i així li ho va explicar a ella, però finalment diu *“De sobte em vaig córrer que era una cosa que se suposa era impossible”* (min. 53:16).

Assistència sexual, prostitució i feminisme

El sexe comercial, sexe pagant, ha estat i està al focus del debat feminista, i actualment s'ha obert la branca del debat quan el client és una persona discapacitada (Jeffreys, 2008; Liddiard, 2014; Gutiérrez i Delgado, 2014). Des del feminisme subscrit al paradigma de l'opressió que predica una abolició de tot sexe comercial per ser una forma de reproduir el dret sexual masculí (vegeu Pateman, 1988), fins al feminisme liberal que conceptualitza aquest sexe com indefugible degut a les bases patriarcals que estructurin la nostra societat i, per tant, pretenen millorar les seues condicions laborals regulant la indústria del sexe comercial (Liddiard, 2014). A *Yes, We Fuck!*, apareix, Lin Tapón, una treballadora sexual que té molt clar per què realitza la seua feina:

“Sóc Lin Tapón, treballadora sexual. Per què faig aquesta feina? Bé, la primera raó és òbviament, per diners, per raons econòmiques, i la segona raó ja fou una qüestió més personal, per a mi també és un posicionament polític des del feminisme [...] crec que el sexe és una gran arma de llibertat [...] Crec que estic advocant per una llibertat dels cossos, per una llibertat del plaer [...] i que no hi ha un manament moral o polític que ens diga com hem d'actuar en la intimitat. La política, l'Estat s'ha ficat en la nostra habitació [...] és un control brutal.” (min. 20:03).

A partir d'aquest discurs, podem extraure que l'assistència sexual, per a Lin Tapón, té un rerefons polític amb una base feminista liberal que advoca per l'emancipació i l'alliberament sexual. Tanmateix, a *Vivir y otras ficciones* trobem un posicionament diferent per part de l'assistent personal d'Antonio que, després de discutir amb ell sobre la figura de l'assistent sexual, ella critica que aquesta figura és perjudicial per a l'alliberament de la dona.

Gutiérrez i Delgado (2014) diferencien la prostitució i l'assistència sexual, definint la primera com una institució patriarcal normalitzada que sovint està relacionada amb violència, traficants de persones i abús, mentre que l'assistència sexual és una mena de sexe subrogat freqüentment amb persones més formades, té finalitat terapèutica i hi ha menys possibilitat de patir maltractaments. També en *Jo també vull sexe* treballadors i treballadores sexuals diferencien la prostitució de l'assistència sexual. Primerament, una assistent ratifica que “*són sessions professionals, en les quals, jo, com a terapeuta, tinc la meua tarifa de preus, no som amics, no som parella [...]. Posar una mica el meu preu, la meua professionalitat, és posar una barrera que em serveix per mantenir aquestes distàncies*” (min. 10:35). Després, sense menysprear la prostitució, diu que ella no s'hi sent prostituta, que hi ha diferències entre els seus treballs, l'assistència és una feina terapèutica mentre que la prostitució és de descàrrega sexual. Més tard, Dyon diu “*en l'assistència jo ofereisc plaer sexual i ells a canvi m'ofereixen diners. Jo pose un preu fixe, que és el preu que jo considere que em deixa el cap tranquil, no pensar que estic ajudant algú, que no estic fent voluntariat ni caritat, sinó que és una cosa igualitària, [...]* és treball sexual, de tota la vida. Bé la diferència que hi ha amb la prostitució és que no li pots demanar a totes les prostitutes que tinguin un poc de sensibilitat per algú que se li pot relaxar l'esfínter en tot moment, se li'n pot eixir la baba...” (min. 26:10). També a *Vivir y otras ficciones*, Antonio s'encarrega de diferenciar l'assistència sexual de la prostitució: *Serveis de prostitució ja hi ha, o siga, no volem fer un servei de prostitució especial per a gent especial [...]. Això serà treball i serà pagat, però amb aquesta idea política que estem generant un dret més que com un interès en muntar el gran negoci* (min. 6:14).

Tot i això, Gutiérrez i Delgado (2014) també troben que diferents estudis mostren que les persones discapacitades no s'interessen solament per les relacions sexuals en sí, sinó en la intimitat, la connexió i la calidesa. Per exemple, i seguint amb la diferenciació amb la prostitució, Jesús opina que “*l'assistència sexual no són prostitutes, són gent que... és una opció de vida de dir: "Vaig a ajudar a aquesta gent" i, per què no sexualment? Donen esperança, donen vida.*” (min 5:09), i més endavant ens confessa “*jo he anat amb prostitutes, i no sentia res. Sí clar, en 10, 15 o 20 minuts sentia plaer, però era un plaer fred*” (min.15:28). També Immaculada relata que, en complir els 40 anys, els seus amics li van regalar un gigoló, però diu que no té res a veure amb l'assistent sexual, ja que el primer “*et despulla, et posa al llit, parlant molt malament, et folla, et vist i marxa*” ((22:

20). Un assistent, per a ella, és diferent, ja que va descobrir moltes coses i el que era el sexe realment, “*una experiència molt bonica*”. Però, les autores ens adverteixen que aquest vincle emocional entre l’assistent i el client pot tenir conseqüències emocionals negatives en finalitzar les sessions.

No obstant això, veiem una posició diametralment diferent en *Vivir y otras ficciones*, en una conversa entre l’assistent personal i Antonio on ella comença preguntant sobre l’assistent sexual que ha vingut: “*Però què és, una voluntària?*” i ell contesta “*No, no és una voluntària. És un col·laboradora per al projectes aquest que tinc d’assistència sexual. I bé, ella ho fa com a feina i cobra clar*”. I després de parlar un poc ella diu “*Què és, un puta?*” i ell contesta rotundament “*Sí, ara s’ha interessat per açò de l’assistència sexual i anem a veure què tal*”. I ella li pregunta si ho està muntant en sa casa i ell diu “*De moment sí, estic buscant altres llocs, però de moment no hi ha manera, pareix que si no es fa res sobre açò és com si no existira, i la gent prefereix pensar que no existeix*”. I ella contesta “*Ja Antonio, però hi ha llocs eh, hi ha empreses que ho munten*” i ell contesta “*No que va, hi ha empreses que el que fan són serveis de prostitució de tota la vida però els munten especialitzats per a persones discapacitades i ho venen com una cosa així voluntària o terapèutica*” (min. 27:32). Ací s’accepta que puguin ser prostitutes qui facen d’assistents sexuals (tot i que no advoquen per serveis de prostitució “especialitzats”) i es rebutja tota reminiscència terapèutica de l’assistència sexual, centrant-se en la finalitat del plaer sexual per a persones que no poden auto-infligir.

Finalment, encara que trobem vàlid reivindicar el propi dret al plaer sexual, diferents autores (Jeffreys, 2008 i Gutiérrez i Delgado, 2014) ens suggereixen que, al cap i a la fi, tant la prostitució com l’assistència sexual es centren en la gratificació immediata focalitzant en el plaer genital. A més a més, la literatura i producció audiovisual ha focalitzat en la sexualitat d’homes heterossexuals blancs, deixant a les dones i altres sexualitats en segon lloc i arribant a patir, com a mínim, la interseccionalitat de dos sistemes d’opressió relacionats: heteropatriarcal i capacitista. Així ho comprovem amb els protagonistes del material audiovisual analitzat: Xuli i el Ruedas a *Fuga de Cerebros*, Daniel a *Yo, también*, Antonio i Oriol a *Vivir y otras ficciones*, Sergio a *Campeones* i la major part de *Jo també vull sexe* està protagonitzada per homes (tot i haver-hi dones). Solament a *Yes, We Fuck!*, un documental dissident de la cultura i poder dominants, hi apareixen sexualitats ben diverses i homes i dones per igual. És un tema que encara està a debat, com podem observar en la conversa de *Vivir y otras ficciones* on l’assistent

personal diu: “*Mira no, em sembla lleig que contractes algú, no hi ha altra manera?*”, i Antonio contesta “*em menja els mocs, o siga, cada vegada que tinga ganes m’aguante, i ja està, i em convertisc en el bon minusvàlid agraït de la vida*” (min. 1:03:07). Per tant, sense oblidar les necessitats i drets de totes les persones i la possibilitat d’una posició trencadora amb l’heteropatriarcat, Jeffreys (2008) ens avisa que potser l’assistència sexual siga un eufemisme de la prostitució i Gutiérrez i Delgado (2014) que “la seua existència [de l’assistència sexual i la prostitució] segueix sent la construcció heteronormativa de la sexualitat i perpetua la discriminació i els prejudicis contra els discapacitats, tractant-los de diferents, com “altres” i limitant-los a una sexualitat i relacions subjectes al pagament”.

Implicacions socials i emocionals del rebuig de la seua sexualitat

En relació a les conseqüències socioemocionals que comporta el rebuig de la sexualitat de les persones discapacitades, ens hem trobat amb la representació cultural de vivències de rebuig (pel·lícules) i experiències personals del mateix (documentals), així com la representació cultural de la inseguretats relacional i la vivència personal del mite de la asexualitat de les persones discapacitades.

Per començar, algunes investigacions suggereixen les inseguretats i pors que aquest col·lectiu pateix envers les primeres relacions sexuals i la intimitat, així com una manca de plaer real o percebuda conseqüent (Bernet i Ogletree, 2013, citats a Daciuk, 2015). També es remarca que “les actituds de la societat envers la sexualitat de les persones discapacitades poden ser molt estigmatitzadores, afectant a la confiança, els desitjos i la capacitat per trobar parella” (Esmail, Darry, Walter i Knupp, 2010, citats a Daciuk, 2015, pàg. 9).

En el cas de *Jo també vull sexe*, es veu com en Jesús, un home que va nàixer amb una malformació física i va en cadira de rodes, explícita el sentiment de rebuig que sent:

Em mire a l’espill i dic, qui collons soc? Per què el sexe contrari em rebutja? De vegades veig fotos i dic, on vaig? Soc un bitxo estrany, soc alguna cosa estranya o soc hom fora d’allò normal? No, soc Jesús, una persona que té els seus sentiments, que vol estimar i ser estimat. Tinc 55 anys i són tantes les vegades que li he dit a una persona que l’estime que ja, fins i tot tinc por de dir-ho. [...] Havia d’enfrontar-me a les barreres arquitectòniques, i a les barreres psicològiques de la gent” (min. 1:54/ min. 4:24).

Jesús ens conta que ja el seu primer amor als 19 anys el va rebutjar degut a la seua discapacitat (min. 14:16), ens relata que se sent molt malament, que no val per a res, degut a què sempre el rebutgen per la mateixa raó, i diu que li han arribat a la ment, fins i tot, pensaments suïcides. El relat concorda amb experiències de dones joves amb discapacitats físiques (Roux, Sawin, Bellin, Buran i Brei, 2007, citats a Daciuk, 2015), que indiquen una experiència limitada de cites i senten una falta de confiança i experiència. També veiem aquest sentiment de rebuig degut a la pròpia condició en *Yo también*, en un diàleg entre Laura i Daniel (home amb Síndrome de Down). Es troben en l'ascensor i el diàleg continua així (min. 54:12):

- L: *Daniel hem de parlar, eh.*
- D: *Després de l'altre dia...*
- L: *Bé, oblidat d'aquella nit, d'acord?*
- D: *Per a què, per a patir més?*
- L: *Bé estava borratxa, què vols que faça?*
- D: *Ja sóc major per entendre un rebuig.*
- L: *Escolta, jo no t'he rebutjat Daniel, eh.*
- D: *Sí, m'has rebutjat per què sóc síndrome de Down.*
- L: *Vinga no utilitzes això per què em senta culpable, d'acord? Tu també t'imagines molt més del que hi ha.*
- D: *Jo vaig pensar que t'agradava, però veig que eres com les demés. Així que s'ha acabat!*
- L: *D'acord, digues-m'ho mirant-me als ulls.*

Una altra implicació socioemocional del rebuig de la sexualitat és la inseguretat a l'hora de les relacions interpersonals afectives, la representació cultural de la qual veiem reflectida en la pel·lícula *Fuga de Cerebros*. En aquest llargmetratge ho observem en diversos moments. Primerament, el Xuli escriu una e-mail a la seua "estimada veu angelical" (min. 50:40), i després (min. 57:03), la veu de megafonia li respon i vol quedar amb ell, però ell diu no vol respondre-li perquè "*Què et creus tu que va a passar quan veja que sóc cec? Les xiques veuen això com un defecte Corneto*". Aquest últim, diu "*el teu defecte és una tonteria, es veu poc*", i el Ruedas, que està allí, diu "*no com jo, que amb la cadira de rodes se'm veu vindre*". És en aquesta escena, doncs, on ambdós mostren que la seua ceguesa i paraplegia respectivament són un defecte i un impediment per a les relacions interpersonals. L'altre moment on es representa aquesta inseguretat és l'anomenada "*Operación tullidos*" (min. 1:04:15) en què, tan el Xuli com el Ruedas

assagen diversos cops al restaurant què fer per a què no es noten “els seus defectes” (el Xuli conta les passes necessàries per anar a tots els llocs i el Ruedas com seure’s en un tamboret sense que es note que necessita cadira de rodes). Així doncs, veiem representat que en relació a les identitats sexuals que poden estar repletes de sentiments d’insuficiència sexual relacionats amb el rendiment o l’atractiu degut a les barreres socials i psicològiques (Daciuk, 2015), produint així una inseguretat relacional en la creació de vincles afectius. També aquest autor recorda la dificultat de diferenciar on comença la distinció fisiològica individual d’una persona i la creació d’un context social incapacitant, el que per a una persona és una deficiència considerada com a barrera per a l’expressió sexual, potser no ho és per altra. En *Fuga de Cerebros* és veu com als xics els importa molt la seua condició per al contacte interpersonal amb intencions sexo-afectives (ceguesa i paraplegia) mentre que les xiques li resten importància (ceguesa i mobilitat reduïda d’una cama).

Seguidament, Jaume a *Jo també vull sexe*, ens conta que va tenir una experiència sexual amb una xica que “*fins i tot em va preguntar si tenia penis*” (min. 40:09). A continuació, diu “*A tu, el teu cervell te l’han rentat d’una manera que al final t’ho acabes creient tu per estar així no tindràs sexualitat [...] Sempre se’ns ha vist com anjelets caiguts del cel sense sexe, asexuals*” (min. 40:40). Aleshores conta altra anècdota que als vint anys va decidir anar a una prostituta i que, en veure’l, ella es va posar a plorar, i assegura que va ser molt traumàtic. Daciuk (2015), citant a altres autors, recalca que la societat sol considerar a les persones discapacitades com a asexuals (Earle, 2001), de manera que estigmatitza o rebutja la vida sexual d’aquest col·lectiu (Esmail, Darry, Walter i Knupp, 2010). Aquest mite de la asexualitat dificulta més encara la discapacitat i les oportunitats per trobar relacions íntimes (Milligan i Neufeld, 2001, citats a Daciuk, 2015), fins i tot Di Giulio (2003, citat a Daciuk, 2015) assegura que aquestes actituds socials negatives “poden ser internalitzades per persones discapacitades i les marginen encara més” (pàg. 10).

Per acabar, hem de remarcar la importància d’aquestes implicacions socioemocionals (sentiments de rebuig, inseguretat relacional i mite de l’asexualitat) ja que consisteixen en una conseqüència i perpetuació del desequilibri de poder (Earle, 2001, citat a Daciuk, 2015), implicant així la impossibilitat i impensabilitat de les relacions sexuals de les persones discapacitades per mantenir la norma capacista. Així mateix, també troben certes implicacions positives de l’acceptació de la sexualitat de persones discapacitades

que cal valorar. A *Yo, también*, quan apareixen en la pastisseria Luisa i Pedro, sembla que la mare ja ha acceptat la seua relació i, primer Luisa i després Pedro diuen: “*Eixa és ma mare!*” amb un somriure a la cara (min. 1:14:21), i després quan Daniel se sent més segur i alegre d’ell mateix després d’haver tingut relacions sexuals amb Laura (min. 1:14:21).

Cal dir que, tot i que les implicacions negatives que hem vist estiguen molt arrelades en la societat, Jaume, en *Jo també vull sexe*, ens conta una experiència encoratjadora:

A mi el que més m’ha ajudat a confiar i a sentir-me una persona desitjable ha sigut el tema de la dansa, en el moment en què jo hi pujo a un escenari, aquí se’n van totes les pors, tots els tabús, tot el que els teus pares t’han dit de petit, tot el que el veí t’ha dit, l’amic t’ha dit” (min. 42:00).

Normalitat i discapacitat (normalitat i persones discapacitades i la desitjabilitat i utilitat dels cossos)

Normalitat i persones discapacitades

En les pel·lícules i en els documentals es qualifica les persones, desitjos o accions de “normal”, “rara”, “estranya”, “subnormal” i “anormal”. Tant la utilització d’aquests termes com la significació que se li atribueix, estableixen una posició epistemològica i ideològica del concepte de discapacitat i la seua relació amb l’entorn. Com podem observar en el recorregut històric que fa Noel (2006), no coexistia la mateixa concepció de normalitat a mitjans del segle XX des de l’escola de Chicago on desviat era qui transgredia la norma, o des del funcionalisme, on la desviació era un problema per a la integració, o des de la Sociologia Francesa de Foucault, on apareix la anormalitat com a oposició a la normalitat i designada als subjectes que no se subordinen a les regles institucionalitzades. Més endavant, des de finals del segle XX, les concepcions post-modernes occidentals es basen en la particularitat de cada individu per crear la seua normalitat, però des de la Sociologia Francesa actual, s’adverteix que, en tant que existisca una ideologia dominant que abaste el món normatiu i simbòlic d’una societat, hi haurà una visió de la normalitat imposita a aquestes societats de manera imperceptible.

En relació a les vivències personals, podem observar diverses intervencions de Jesús a *Jo també vull sexe* on desitja aquesta normalitat:

- *Estic predestinat a no tenir amor? Jo vull ser una persona normal, vull tenir una amiga, vull tenir una novia, no [que] tot jo siga un impediment* (min. 2:52).

- *Jo quan vaig començar a adonar-me'n de la meua situació va ser en unes colònies amb xavals normals.* (min. 3:48).
- *La gent ens mira com a bitxos rars [...], tots som persones i tenim dret a la nostra vida, gràcies* (min. 31:47).

També apareix l'apel·lació a la transgressió de la normalitat com un trencament de “ser” i “deure ser” dels subjectes diferents (Noel, 2006). En primer lloc ho observem a *Fuga de Cerebros*:

- *He estat 13 anys esperant a ser una persona normal per poder declarar-me, encara que probablement ni jo, ni els meus amics, siguem mai unes persones normals* (min. 2:24).
- *La pèrdua de visió [...] no li va impedir mai creure's un nen normal, tan normal que fins i tot es posava xulo per les coses més tontes.* (2:54).
- *Tampoc es pot dir que siga una persona normal* [referint-se a un xic amb cadira de rodes] (min. 3:54).
- *La veritat és que eres cec Xuli, i encara que faces coreografies com si fores normal, vas a seguir sent cec* (min. 1:18:13).

Aquesta recerca de la normalitat representada especialment per Xuli és un comportament que Greydanus i Omar (2008, citats a Daciuk, 2015) asseguren es realitza per a compensar les amenaces de l'autoestima plantejades per una societat normalitzadora de la discapacitat.

Seguint la mateixa, també observem aquesta concepció de normalitat a *Yo, También* en diversos moments. Primer quan Daniel, parlant de Laura, li explica al seu germà que “*Em veu com algú de veritat, normal*” (min. 35:37). Més endavant, quan Daniel li diu a Laura que vol ser la seua parella ella li contesta “*Per què jo?*” i ell li contesta “*Per què em fas sentir normal*” i ella li contesta “*I per a què vols ser una persona normal?*” (min. 55:25).

També en aquesta pel·lícula observem que, com apunten Toboso i Arnau (2008), les persones discapacitades poden aportar quelcom a la comunicat en tant en quan siguen rehabilitades i normalitzades i s'assemblen el màxim possible a les altres persones, per suposat, vàlides i capaces. Aquest “procés de normalització” el veiem en l'esforç de la mare del Daniel quan conta que “*La primera vegada que et vaig veure vaig pensar que eres un nadó normal, amb una cara un poc rara, però normal. Va ser el teu pare qui em va dir que eres especial. Vaig estar plorant una setmana sencera fins que em vaig dir:*

però si a tot el món li passen coses, per què a mi no? I des d'aquell moment, mai més m'he compadit. El resultat de tant esforç és el teu cor trencat ara" i ell es pregunta per què tan d'esforç, i ella diu *"No podia fer altra cosa"* i ell sentència *"I no podies acceptar-me, tal i com era?"*(min. 1:12:58).

D'altra banda, a *Campeones* tenim les següents intervencions per part de Marco (excepte l'última que és d'una dona que hi havia a l'autobús) que reforcen el concepte de normalitat socialment establert per a persones vàlides segons certes capacitats:

- *El meu treball és entrenar a jugadors normals. Aquests ni són jugadors, ni són normals* (min. 24:11).
- *Què algun es comporte estrany? Tots és comporten estrany ja sense anar a cap lloc* (min. 1:01:40).
- *Que els hi posen una furgoneta especial. És que no són normals, home, per Déu!* (min. 1:09:53).

Tot i així, en aquesta pel·lícula aquest concepte de normalitat és criticat, i Julio és el representant d'una concepció de la post-modernitat occidental de normalitat, és a dir, la idiosincràsia de cada individu i el qüestionament de l'existència de la normalitat:

- *I qui és normal Marco? Tu i jo som normals?* (min. 24:16).
- Després de fer una comparació de la discapacitat amb la tasca dels ornitòlegs (qüestionant què és normal), diu *"Tot és molt relatiu"* (44:41).
- *Cap d'ells es comporta de forma rara en el seu ambient* (min. 1:01:47)
- *"Sí que som normals, el que passa és que tenim distintes capacitats"*, li contesta Fabián a la dona de l'autobús que demana una furgoneta especial per a ells (min. 1:09:57).

D'altra banda, a *Vivir y otras ficciones*, posen en dubte la normalitat, pretenent trencar amb els canons d'aquesta i també, com diu Pepe *"amb aquesta idea de normalitat, de normalitat-felicitat"* (min. 56:41), la idea que solament seguint les normes socials d'una societat normalitzadora es podrà ser feliç. També Antonio refereix diversos cops que l'han classificat a ell i el seu cos com a esguerrat, invàlid i subnormal (min. 18:35 i min. 1:10:11). Anomenar invàlid o subnormal a algú significa que hi ha algú altre que és vàlid o normal, la diferència, l'ésser diferent doncs, és qui queda fora de la normalitat, marginada, i els éssers normals són els qui ja estan acabats, són els complets i vàlids.

Finalment a *Yo, también* es reflecteix la relació entre normalitat i la sexualitat de les persones discapacitades quan el pare i la mare de Daniel discuteixen perquè aquest ix molt amb Laura i la mare diu: “*Aquesta és una xica trastornada, és que no és normal [...] La consergeria està tan mal del cap, no deuria haver contractat que dona molt mala impressió [...] Quina xica, mitjanament normal s’interessaria per un xic com Daniel?*” (min. 33:17). En la intervenció de la mare podem observar el mateix que Jaume declara a *Jo també vull sexe*: “*la gent jo crec que veu més normal que dos persones amb diversitat estiguin juntes [...] dios los cría y ellos se juntan*” (43:01). Per tant, tant des d’una vivència personal com des d’una representació compartida, observem la creença que, en cas que una persona discapacitada tinga parella, aquesta haurà de ser discapacitada també, actuant la norma capacitista ja no a nivell individual, sinó a nivell relacional també (una persona amb trets inferiors a aquesta norma s’haurà de relacionar amb una altra persona les característiques de les quals també estiguen per sota, ja que si no és així no es percep com a *normal*, ni el vincle ni la persona *capacitada*).

La desitjabilitat i utilitat dels cossos

Toboso i Guzmán (2010), citant a Ingstad i Whyte (1995) i Üstün et al. (2001), asseguren que “les representacions de l’anomenada “discapacitat” estan determinades, en gran mesura, per la imatge institucionalitzada del cos i el valor atorgat al mateix en cada cultura” (pàg. 69). Així mateix, el cos discapacitat, donat el valor ontològic predominantment dicotòmic (normal-anormal, dins-fora) que es dona a la cultura occidental, ha quedat relegat no “dins” sinó “fora”, fora de les pràctiques significatives de la comunitat (entre d’altres, les pràctiques sexuals). Platero i Rosón (2012) asseguren que “el seu cos o ment [de pes persones discapacitades] estan construïts i són interpretats fora d’allò que es defineix com a normal, així com les seues pràctiques o afectes, identitats o filiacions” (pàg. 133). Això mateix ho veiem reflectit al principi de *Vivir y otras ficciones* quan Antonio diu: *a moltes persones els passa com a nosaltres, està totalment invisibilitzada, castigada socialment per estar fora* (min. 4:55).

Per tot això, Platero i Rosón (2012) afirmen que és freqüent relacionar allò no normatiu amb la malaltia o la lletjor, seguint les idees de Foucault que la societat patologitza allò excepcional i normalitza allò quotidià. En *Yes, We Fuck!* Ylenia/Eleno sentència: “*El desig és construït, és a dir, si a tu sempre t’han dit que allò desitjable és això i tota l’estona els cossos que estàs veient a la pornografia són uns cossos molt concrets, al final, en ser el desig construït, acabes desitjant això perquè penses que això és l’únic que*

és desitjable” (min. 4:22). Més endavant, una dona també posa en dubte el model de cos normalitzat criticant la publicitat dels mitjans de comunicació: “*no crec que hagen [percepcions de què és sexy] d’estar encasellades en aquestes imatges que ens estan bombardetjant tothora. Crec que la realitat no és així, el que passa és que la publicitat pretén vendre’ns un model que no es correspon amb la realitat, crec, de ningú, no solament de les persones amb diversitat funcional*” (min. 14:15). També Carmen, en Jo també vull sexe, critica que “*jo no veig a la televisió alguna publicitat d’un cos diferent, nosaltres només volem veure cossos perfectes*” (min. 46:46). Per tant, segons aquestes vivències, la societat i les seues produccions culturals (com poden ser la pornografia i la publicitat) jerarquitzen la nostra realitat i categoritzen persones, cossos i comportaments fora del que han classificat com a normal.

D’altra banda, Toboso y Guzmán (2010), situen amb el començament de l’era moderna una reconstrucció de la validesa dels cossos depenent de les relacions socials de producció econòmica. En altres paraules, a partir d’aquell moment, un cos valuós és un cos productiu que pot treballar i ser competitiu dins el marc econòmic-social predominant, mentre que un cos improductiu, fora d’aquest marc, serà un cos no valuós, ja que consumeix més del que pot produir. Aquest fet el veiem reproduït a *Yes, We Fuck!*, quan Ylenia/Eleno diu: “*Estem en una societat que considera uns cossos més valuosos que altres en bases a unes capacitats que es consideren més valuoses que d’altres, i aquestes capacitats són simplement les capacitats productives, si ets un cos productiu ets un cos valuós, i si no, no.*” (min. 5:37).

Seguint la mateixa línia, Platero i Rosón (2012), assegura que, a més, l’ordre social, per a la seua construcció i constatació, necessita figures que esdevinguen l’altre, la diferència, l’anomalia, el desordre i, fins i tot, la lletjor. Les identitats i els cossos normals necessiten d’aquests “esquemes que en definitiva exerceixen control i que són extremadament eficaços en l’exercici d’uniformar i sancionar allò diferent” (pàg. 130). Al final de *Vivir y otras ficciones*, comencen a eixir imatges de persones discapacitades realitzant pràctiques sexuals no normatives com BDSM i, mentrestant, Antonio en veu en off reivindica:

I ací estic, gràcies al meu cos, un cos que ha sigut mirat, valoritzat i taxanomitjat com a inútil, subnormal, tolit, invàlid, minusvàlid, disminuït, discapacitat, impedit, esguerrat, un cos monstruós, que és dinamita per als murs de la normalitat de l’individualisme, del productivisme, de l’utilitarisme, del capitalisme, del patriarcat, del futbol dels

diumenges, i el que no siga odi, és por, por a que els cossos abjectes siguen l'espill d'allò que no es vol veure, la fragilitat, la mort, la vulnerabilitat, la impossibilitat d'ésser sense els demés. Un cos per a la revolució, quin cony de revolució és aquesta? L'única possible. La revolució dels cossos, des dels cossos, per als cossos, en els cossos (min. 1:10:11).

Per últim, degut a la desvalorització del plaer sexual que caracteritza la societat occidental i la invisibilització d'aquest en el discurs polític i professional sobre la població discapacitada (Tepper, 2000), el fet que un cos discapacitat no puga accedir a aquest plaer sexual ha estat silenciats. En aquesta línia, trobem un diàleg entre Pepe i Antonio a *Vivir y otras ficciones* (min. 30:43):

P: Acabaràs demanant-li a l'Estat que et faci una palla amb la que esta caient?

A: Doncs sí, vaig a demanar que paguen per a que em facen una palla, i això és més revolucionari que demanar qualsevol subsidi, per què això és dir-li a l'Estat que tinc dret a ser tan inútil com sóc.

Això no sols està representat culturalment a aquesta docudrama, sinó que l'actor d'aquesta pel·lícula, Antonio Centeno, que és el codirector de *Yes, We Fuck!*, reivindica al final de la projecció del documental:

El més subversiu que té reclamar l'assistència sexual com a dret és que estàs dient que aquell cos que ha estat catalogat com un cos esgarrat, com un cos improductiu, com un cos no desitjable, l'estàs reclamant no per tornar a ser productiu, no per reincidir-se, no per rehabilitar-se, sinó que l'estàs reclamant pel plaer, una cosa tan inútil com el plaer, i això és molt subversiu (min. 33:18, Jo també vull sexe).

Actitud paternalista (Paternalisme i tractament infantilitzat i deshumanitzat, reproducció i sexualitat)

Paternalisme i tractament infantilitzat i deshumanitzat

Borea (2012) destaca que ja en la Constitució Espanyola trobem un matís paternalista sobre les persones discapacitades, considerades com a subjectes de protecció especial. Així mateix, són diversos els autors que descriuen el paternalisme com a fenomen històricament resultant del model tradicional mèdic-rehabilitador (Toboso i Arnau, 2008; Díaz, 2011; Seoane, 2011; Cuenca, 2012), concepció centrada en la discapacitat que genera sobreprotecció, subestimació de les aptituds i restringeix arbitràriament l'autonomia de les persones discapacitades. Això comporta que les persones que

socialment acompleixen les capacitats que defineixen la dignitat humana (seguint la norma capacitista) siguen les que prenen decisions sobre els objectius i projectes vitals de les persones discapacitades, relegant-les així a una posició d'inferioritat en les nostres societats (Cuenca, 2012).

Podem observar les representacions culturals d'aquestes actituds paternalistes en diversos moments de la pel·lícula *Yo también*. Ja al principi del llargmetratge (min. 3:25) Consuelo va a recollir a Daniel per ensenyar-li el seu nou lloc de treball, i li indica: “*Per a que no et lies, t’he posat el meu nom*” i Pepe assegura que l’ajudarà amb tot allò informàtic. Més tard, Daniel intenta cordar-se les sabates i finalment li’ls corda Laura i diu “*Digues-li a ta mare que et compre unes sabates sense cordons, d’acord?*” (min. 10:20). Aquests comentaris, com preveu Cuenca (2012), els realitzen persones amb una suposada major capacitat sobre la base del millor interès de les persones discapacitades, que per elles soles no podrien realitzar satisfactòriament certes tasques.

A més, també observem una infantilització en el tractament cap a una persona amb Síndrome de Down amb comentaris com “*estem molt contents de tenir-te ací*” (Consuelo, min. 3:30), “*Com estàs, campió?*” (Pepe, min. 3:45) i, després de presentar-lo a gairebé tota la plantilla, Consuelo acaba dient “*És un orgull tenir un fenomen com tu entre nosaltres, veritat xics?*” i tots assenteixen. Altre exemple del tractament infantilitzat el trobem quan Laura arriba a la seua taula, on està Daniel i li pregunta “*T’has perdut? Has vingut sol o amb els teus pares?*”, i és Consuelo qui ha d’aclarir que és un nou company de feina (min. 4:29). Aquest tractament paral·lel al dels infants, té una diferència bàsica amb aquests últims (Borea, 2015): la restricció dels infants de la capacitat de decisió i aquest tractament no és degut a una falta de capacitat *per se*, sinó que està situada temporalment i amb el temps augmentarà l’autonomia i disminuirà la restricció, mentre que a la minoria discapacitada se la priva de la seua pròpia veu indefinidament, segregant-la de la societat. Un exemple d’aquesta exclusió la trobem quan Daniel intenta entrar en un prostíbul, però l’agent de seguretat li diu: “*Aquest no és un lloc per tu. Açò és per a major de 18 anys*”, i ell, molt emprenyat, crida: “*Tinc 34 anys, no sóc un nen! Sóc un home*”. (min. 44:40). També, la mare li diu a Luisa “*No et pots escapar, que eres una xiqueta*” i Luisa contesta “*Ja estem...*” i la mare diu “*Aquestes coses d’escapar-se de la casa, ho fan les xiquetes*” i Luisa contesta rotundament “*No*” i li solta la mà i continua “*No sóc una xiqueta, sóc una dona, i ja està. Me’n vaig cap allà [senyalant on està Pedro] i ja està*” (min. 1:04:42). En aquests dos moments observem el malestar que genera el

tractament infantilitzat i la reacció d'ímpetu reivindicatiu en què desemboca. Tanmateix, el moment més notable d'aquest fenomen és quan, en un ascensor, Daniel comença a fer carasses, ganyotes i sons estranys i Laura li diu "*Vols deixar de fer el subnormal!?*" i una altra dona que hi havia a l'ascensor diu "*No li diga això al xiquet, no veu que és deficient?*" (min. 54:32), aquí la dona de l'ascensor relaciona directament la immaduresa i debilitat amb la discapacitat.

També relacionat amb l'àmbit de la sexualitat, trobem el proteccionisme infantilitzador de la família en relació als temes sexuals degut a què aquesta institució cultural pretén silenciar i invisibilitzar el plaer sexual en la discapacitat (Tepper, 2000). Podem observar-ho en *Vivir y otras ficciones* quan l'assistent personal d'Antonio li pregunta per una xica que li va fer una assistència sexual a un amic seu i ell contesta "*És que Oriol viu amb els seues pares, aleshores aquests temes són complicats amb la família*" (min. 27:12). Així mateix, veiem això en el documental *Jo també vull sexe*, quan una xica diu que els pares de vegades sobre-protegeixen als fills amb discapacitat i que ells s'han de plantar i dir "*no, jo sóc una persona com tu i jo també yes we fuck*" (min. 32:02).

D'altra banda, Turner i Crane (2016) asseguren que també s'ha de combatre la visió de les persones discapacitades com a persones que tenen exagerats i forts desitjos sexuals. Aquesta visió deshumanitza les persones discapacitades en tant en quan els hi treu la capacitat humana d'autoregulació i autocontrol, caracteritzant-los així amb un desig sexual feroç més característic d'un animal que d'una persona. En *Yo, también* es representa això quan Luisa i Pedro, una parella amb Síndrome de Down, estan a classe de ball i no es poden controlar de manera que cada vegada estan més prop, ballen de manera més sensualment i finalment es besen (min. 37:37). També després, la mare d'aquesta xica, va a reclamar al director de ball que faci alguna cosa ja que Luisa té un dibuix d'un cor amb Pedro i marques en el coll, i afegeix: "*Luisa és entusiasmadora, entusiasta i no sap dir que no, i els xics ja sabem... [...] Luisa acaba de complir 24 anys [...] El problema és que no sap distingir entre parella de ball i parella en la realitat*" (min. 47:00). Aquí trobem aquesta visió deshumanitzat de l'excés en la sexualitat i la falta d'autocontrol en Luisa, però també lligat al tractament infantilitzat que abans apuntàvem.

En aquesta línia, adverteix Borea (2012) que la promesa protectora del paternalisme no s'acompleix en tant que, degut a la falta de l'exercici dels propis drets i la conseqüent anul·lació com a ens individual, acaba esdevenint la principal causa de segregació social de les persones discapacitades. A més a més, Turner (2012, citat a Turner i Crane, 2016)

va observar que quan la sexualitat per a adults amb discapacitat intel·lectual està al radar, apareix un model paternalista enfocat a la protecció que infantilitza o exacerba el desig, per tant, les actituds paternalistes impossibiliten la creença que els adults amb discapacitat puguin tenir relacions sexuals adultes i madures.

Reproducció i sexualitat

En la relació entre aquestes dues variables trobem la representació a dues pel·lícules i un documental dels drets reproductius de les persones discapacitades, ja que Liddiard (2011) assegura que la negació a la reproducció i els seus coneixements bàsics està vinculada al procés d'infantilització vist i contribueix a l'opressió internalitzada sobre les relacions sexuals de les persones discapacitades. Segons Mogollón (2004):

Els drets reproductius estan dins d'aquestes llibertats fonamentals inclosos: el dret a la igualtat i a la no discriminació, el dret a casar-se i a fundar una família; el dret a la cura comprensiva de la salut reproductiva inclosa la planificació familiar i els serveis de salut, educació i informació per a la maternitat (pàg. 161).

Al documental *Yes, We Fuck!* una mare parla sobre la seua filla discapacitada: “*ella volia casar-se, com les seues germanes i volia formar una família i volia tenir fills i clar jo aquí vaig dir bé a veure com encamine jo aquest tema*” (min. 43:18). Trobem ja ací una inseguretat materna sobre el món sexo-afectiu de la seua filla i una resistència a la seua reproducció i creació de vincles afectius familiars propis.

També Mogollón (2004) assenyala que la negació de la maternitat en dones discapacitades ha produït que molts metges recomanen la seua esterilització, provocant una greu violació de la llibertat reproductiva provocada pel control i regulació mèdiques de la fertilitat (Liddiard, 2011). Al documental anterior ho veiem reflectit quan una mare ens conta: *els psicòlegs ens aconsellaren [...] que una bona via podria ser esterilitzar-la, després de dos anys de permisos legals se li va fer una lligadura de trompes* (min. 43:33). Aquesta persistència en l'eugenèsia pot ser deguda a la suposició generalitzada, basada en la teoria evolutiva, que la limitació en la intel·ligència en persones discapacitades és degut a motius genètics, quan a la realitat els motius en són molts i variats (Turner i Crane, 2016).

D'altra banda, Cruz (2015) que la diversitat física i/o mental porta a què les persones discapacitades es perceben incapaces de poder assolir la maduresa necessària per assumir

responsabilitzats, esdevenint les seues opinions i necessitats invisibilitzades. En aquesta línia, al mateix documental, altra mare diu: *però crec que els drets reproductius han de contar amb tota la informació, que es requereix una responsabilitat i una sèrie de requisits previs abans de tenir la gran responsabilitat de portar un fill al món, aleshores hem de separar la sexualitat de la reproducció* (min. 43:48). Aquesta mare suposa que els/les fills/es discapacitats/des han de demostrar la seua responsabilitat, però un altre pare protesta per l'atribució de responsabilitat inherent a persones no discapacitades, contràriament del que passa amb les persones discapacitades: *“la societat pot veure amb normalitat que altre dels nostres fills puga formar una parella, encara que no estiga preparat perquè ningú li exigeix ninguna cartilla ni ningun aprovat ni ningun test per si pot anar amb una persona a viure, i les persones discapacitades sempre les tenim en tela de judici, qualsevol acte que facen [...] qualsevol cosa que no facen com a nosaltres ens pareix, doncs sempre ho atribuïm a què és una persona amb discapacitat”* (min. 44:23).

Finalment, Largarde (1996, citat a Mogollón, 2004) separant la part biològica dels cossos, assegura que el sistema de poder basat en el sexe subjectiva el cos, en altres paraules, la societat valora per sobre certes capacitats i imatges corporals que altres, intentant crear cossos eficaços per a les finalitats socials. Quan aquests cossos no poden realitzar aquestes capacitats, com són els cossos diferents de les persones discapacitades, hi ha patiment i estigmatització, hi ha capacitisme. Això mateix és el que remarca Ylenia/Eleno a *Yes, We Fuck!*: *“Estem en una societat que considera uns cossos més valuosos que altres en bases a unes capacitats que es consideren més valuoses que d'altres, i aquestes capacitats són simplement les capacitats productives, si ets un cos productiu ets un cos valuós, i si no, no”* (min. 5:37). Podem concloure, doncs, que socialment no interessa que les persones que no encaixen en aquesta norma capacitista, les persones amb cossos i capacitats diferents, es reproduïsquen.

Discussió dels resultats

En suma, hem vist com el tractament de la sexualitat de les persones discapacitades en el material mediàtic és divers, però podem reduir-lo en els eixos temàtics anteriors, els quals anem a sintetitzar-los a continuació amb les principals conclusions per facilitar-ne la seua comprensió.

En primer lloc, l'assistència sexual és un tema emergent en el nostre Estat, per això encara existeix una forta polèmica sobre ella. Per una banda, des de *Jo també vull sexe* es predica

la necessitat d'aquesta figura (vegeu Arnau Ripollés, 2014) per aconseguir una vida independent que cobrisca les necessitats bàsiques sexuals de les persones discapacitades i es posen de manifest les conseqüències positives afectives que té en elles. També Antonio Centeno als documentals i a *Vivir y otras ficciones* recalca aquesta necessitat, però des d'una posició ideològica interseccional i trencadora amb l'heteropatriarcat (especialment a *Yes, We Fuck!*) i reclamant l'assistència sexual com un servei per esdevenir independent, però sense relacionar-ho amb l'afectivitat. D'altra banda, existeix una oposició forta a aquesta figura (exemplificada en Gutiérrez i Delgado, 2014) degut a la base en què es sustenta: la gratificació immediata centrada en els genitals com a única opció de plaer sexual i la reproducció del sistema heteropatriarcal i capacitista en tant que aquest servei es focalitza en homes heterosexuels i perpetua un tractament diferent cap als subjectes discapacitats.

Després, trobem que es representen, tan a les pel·lícules com als documentals, certes implicacions socials i emocionals resultants del rebuig de la sexualitat de les persones discapacitades. En síntesi, s'ha trobat que existeix una inseguretat a l'hora de relacionar-se amb finalitats sexo-afectives que dificulta les relacions interpersonals i també una reproducció del mite de la asexualitat que perpetua una situació de desequilibri de poder (Earl, 2001, citat a Daciuk, 2015) en què és impensable que les persones discapacitades puguin tenir relacions sexuals. El rebuig de la sexualitat, doncs, manté la norma capacitista en tant que dificulta o impossibilita que les persones discapacitades tinguin les mateixes possibilitats que les *capacitades*.

A continuació, en l'exploració de la relació entre *normalitat i discapacitat* hem trobat, primerament, que el concepte de normalitat és un mecanisme de control social en tant que patologitza allò diferent i fa desitjable tot allò que l'ordre social considera normal (Platero i Rosón, 2012). S'han observat diverses apel·lacions a la normalitat en el material audiovisual però amb bases epistemològiques diferents (Noel, 2006). En relació a la sexualitat, el que la normalitat declara és que, en cas que alguna persona discapacitada tinga parella, aquesta haurà de ser discapacitada també, de manera que la norma capacitista definiria a una persona *capacitada* d'"anormal" per creuar la línia de la capacitat. D'altra banda, també ací hem conclòs que la imatge institucionalitzada del cos dona un valor dicotòmic als cossos de normals-anormals de manera que els "cossos normals" exerceixen control en tant que intenten uniformar la pluralitat de cossos existents (Platero i Rosón, 2012). Així mateix, s'ha conclòs que el reclam al plaer sexual

que ha estat invisibilitzat per a la població discapacitada (Tepper, 2000) està relacionat amb l'acceptació de tots els cossos diferents trencant la productivitat lligada als cossos que advocava la modernitat (Toboso i Guzmán, 2010).

Finalment, hem observat que l'actitud paternalista cap a les persones discapacitades està fonamentada en el model tradicional mèdic i perpetua un tractament infantilitzat i deshumanitzat cap a aquestes persones (Turner i Crane, 2016). Aquest tractament que posa les persones discapacitades a *nivells inferiors* (com a infants que no poden tenir relacions sexuals o com a animals que no poden controlar els desitjos sexuals) manté la creença de la impossibilitat i impensabilitat de les persones discapacitades per tenir relacions sexo-afectives i continuen amb la seua exclusió social (Turner, 2012, citat a Turner i Crane, 2016). A més a més, relacionat amb aquest procés d'opressió internalitzada, trobem la negació a la reproducció per a les persones discapacitades (Liddiard, 2011). D'aquesta manera, hem observat al material audiovisual la discriminació que en parla Mogollón (2004): no se'ls hi permet casar-se, tenir família, tenir coneixement sobre la sexualitat i la reproducció i, fins i tot, es recomana la seua esterilització esdevenint una forma d'eugenesia moderna de les persones discapacitades. Per tant, el discapacitisme actua per tal que els cossos i capacitats diferents no es reproduïsquen i així mantenir la norma capacitista en la major part de la població possible.

Conclusions finals

Com a conclusió de tot l'anterior, podem veure que la construcció social de la discapacitat comporta una estigmatització inherent (Daciuk, 2015) i el concepte construït de sexualitat és un dispositiu de control social que implica l'autoregulació de la desviació (Foucault, 1979, citat a Daciuk, 2015). Així mateix, la discapacitat s'utilitza per afavorir el poder dominant existent (heteronormatiu i capacitista) i això ho veiem reflectit en les representacions culturals analitzades. D'aquesta manera "la funció cultural de la figura dels discapacitats és actuar com una sinècdope per a totes les formes que la cultura considere no normatives" (Garland-Thomas, 2002, pàg. 4, citat a Daciuk, 2015). Breument, l'estudi de la sexualitat de les persones discapacitades es basaria en l'estudi de dos dispositius de control social, la sexualitat i la discapacitat, i la seua intersecció.

A més, les normes socials que defineixen la discapacitat i la sexualitat es basen i retroalimenten categories binàries que ajuden a les persones a pensar ordenadament, però invisibilitzant la possibilitat que l'*Altre* siga tan acceptable com el *self normal* (Platero i

Rosón, 2012). Per tant, els límits de la normalitat i el binarisme s'exemplifiquen fortament però subtilment en la discapacitat i la sexualitat. En altres paraules, el control social inherent a aquestes concepcions passa desapercebut en la construcció d'una quotidianitat que ens ve donada i no qüestionem, generant la impensabilitat de les relacions sexuals de les persones discapacitades pel doble control social i les conseqüències socioemocionals que això comporta. "Perquè són les normes de l'heterosexualitat obligatòria i la dictadora d'un cos perfecte les que empresonen les vides de cada persona de la nostra societat, fins el punt que aquestes són normes que es tornen invisibles" (Platero i Rosón, 2012, pàg. 140).

D'altra banda, en relació a les representacions culturals estudiades en el material audiovisual trobem que a *Jo també vull sexe*, així com en tres pel·lícules de ficció (excepte *Campeones*), es trenca la norma capacitista inherent a l'heteronormativitat (Liddiard, 2011), però no es trenca cap norma social més com advocaria el model social crític proposat per Liddiard (2011); els protagonistes segueixen sent homes blancs, heterosexuals i masculins. Per exemple, Daciuk (2015), citant a Noonan i Gomez (2011), posa de manifest que l'orientació sexual és un aspecte que no se sol qüestionar en les persones discapacitades, ja que es figura que seran asexuals o heterosexuals. Això pot ser degut al que Mager Hois (2010) i Thompson (1993) anomenen el poder indirecte de la ideologia hegemònica, és a dir, quan existeixen elements discursius que legitimen els interessos d'un grup social situat socialment i històricament de forma superior. Ambdós autors també concorden en què una de les maneres de propagar i mantenir aquest discurs dominant és a través dels mitjans de comunicació en massa, i d'aquesta manera persuadir subtilment del manteniment del poder i ideologia hegemònics. Aquest poder indirecte aconsegueix influir en el pensament humà a favor dels interessos estatals de manera que el grup dominat no oposi resistència degut a la falta de consciència de la manipulació. Per tant, en la majoria del material audiovisual, se segueixen la ideologia hegemònica en gran part (excepte el trencament de la norma capacitista consubstancial a l'heteronormativitat) influïnt de manera indirecta en el pensament de la gent.

Tot i això, a *Yes, We Fuck!*, es trenquen moltes normes socials degut a l'aliança *queer-crip* que inclou el trencament, no sols de la norma capacitista, sinó també l'heterosexista, el binarisme del gènere, normes d'imatge social i d'altres més (García Santesmases, 2016). Aquest enderrocament de normes social no només és implícit, sinó que s'explicita en diversos moments del documental. Primerament, ja en el començament del

documental, una persona refereix que té diferents noms (Urco, Ylenia, Eleno, Eleloide...) “no solament tinc un nom, perquè és la meua posició respecte al meu gènere. No em sent còmoda ni còmode en la categoria d’home o dona, em sembla que no encaixe” (min. 1:16). Després el/la seu/a company/a diu “el nom que he adoptat, Majo [...] em sent còmoda amb ell, és un nom molt ambigu. Quan parles d’algú que s’anomena Majo, no saps si és home o dona i això m’agrada” (min. 1:43). Seguidament, Ylènia/Eleno ens explica com els canons socials de feminitat/masculinitat tradicionals li van marcar la infància, ja que li deien “marimacho” i els seus propers volien que es comportara més com “una xica”. La pressió era tanta que va intentar comportar-se més “femenina”, quan ella es preguntava perquè no podia fer el mateix que el seu germà (min. 2:10).

Això ho podem explicar des del concepte de contra-ideologia utilitzat per Mager Hois (2010), diferenciant-la de la ideologia de les masses, seria la ideologia dels individus, la qual no té les mateixes possibilitats que l’hegemònica perquè no posseeix els instruments de poder. Per tant els ciutadans poden formar els seus propis criteris i començar una lluita ideològica amb l’hegemonia dominant, però han de ser crítics i no deixar-se emportar per la rutina ni els mitjans de comunicació en massa, tasca difícil en la modernitat líquida que descriu Bauman (2004, citat a Mager Hois).

En aquest sentit, l’univers simbòlic imperant domina també les pel·lícules i el documental *Jo també vull sexe* per trencar solament una norma social (la capacitista) i així seguir els valors de la ideologia hegemònica, com hem dit. No obstant això, en aquest últim documental apareix Antonio Centeno, parlant sobre que a l’hora de fer el documental *Yes, We Fuck!*, va haver de trobar-se amb altres col·lectius (post-porno, transfeminisme, LGTBI), amb els quals el que compartien era una desviació de la norma, una diferència que no es valora (min. 34:37). Per tant la interseccionalitat es fa present i necessària per a l’emancipació a través de la deconstrucció d’aquestes interseccions i dels sistemes normatius en general (Liddiard, 2011).

D’altra banda, cal remarcar també que es pot observar en l’anàlisi temàtica dels resultats una falta de representació de la pel·lícula *Campeones*. Això és degut a que, tot i ser la pel·lícula més actual i famosa sobre persones discapacitades (intel·lectual en aquest cas), s’invisibilitza la sexualitat dels protagonistes. També observem un tractament del gènere estereotipat i heteropatriarcal en l’única relació íntima que apareix en la pel·lícula d’una persona discapacitada (Sergio i la seua “xicota puta” min. 19:40, min.22:50, min. 47:01 i min. 1:57:34). Per tant. En aquesta ficció trobem que, tot i que s’han promulgat el

trencament de la norma capacitista, no s'ha tingut en compte la interseccionalitat de manera que s'ha deixat de banda l'heterosexisme inherentment capacitista, seguint així la ideologia hegemònica a través del poder indirecte explicat per Mager Hois (2010).

Així mateix, hem de recalcar que en les representacions culturals observem encara un punt de vista del sexe biològicament determinat en tant que la finalitat última n'és la reproducció (i aquesta està reservada solament pels més *capacitats*) i està centrada en l'ejaculació, l'orgasme i el coït (Tepper, 2000). Aquest enfocament de la sexualitat com a quelcom innat i natural és el que adverteix Liddiard (2011) i el trobem a *Vivir y otras ficciones* quan Oriol es refereix al sexe així “*Pense que esta experiència s'ha de viure, és part de la vida humana* (min. 21:23). Per defugir-ne, l'autora anterior proposa enfocaments socioconstruccionistes i *queers* que alliberen tota la societat de la mutilació de les distorsions de la sexualitat perpetuada per les institucions culturals, especialment pels mitjans de comunicació *mainstream* (Tepper, 2000).

D'altra banda, s'han d'assenyalar dues limitacions de l'estudi inherents a la naturalesa del mateix: la manca d'expertesa de l'investigador (tant en el tema com en la realització de recerques en general) i la limitació temporal de la investigació. A més a més, la metodologia hauria pogut ser més rigorosa si s'hagueren realitzat entrevistes individuals i/o grupals (Arias i Giraldo, 2011) i si haguérem complementat l'anàlisi temàtica amb altres tipus d'anàlisi cinematogràfic, ja que, tot i que el contingut és important, no ha de ser considerat un element de caràcter absolut (Porto, 2010).

Per això, en futures investigacions s'haurien de contrastar aquestes representacions culturals amb les vivències concretes de persones discapacitades mitjançant entrevistes i, seguint l'exemple de Sulbarán (2000) complenent l'anàlisi temàtica amb altres tipus d'anàlisi audiovisuals o com fa Delponti (2007) fer una anàlisi crítica dels llargmetratges per tenir el compte el context i els efectes i polèmiques al voltant dels mateixos. Per últim, també seria convenient realitzar una línia d'investigació sobre la pertinença o no de l'assistència sexual a persones discapacitades degut a la controvèrsia existent de la seua necessitat (Gutiérrez i Delgado, 2014)

En resum, amb tot l'estudiat trobem la necessitat d'un enfocament social crític i *queer* que trenque amb les categories binàries estanques i trenque l'hegemonia de les normes socials que perpetuen aquest binarisme i aquesta normalitat (Liddiard, 2011) per així permetre a les persones discapacitades una vivència lliure de la sexualitat. A més a més,

són representacions culturals com *Yes, We Fuck!* les que advoquen per una ideologia subversiva en contra del poder dominant i posen de manifest les qüestions interseccionals vitals que Platero i Rosón (2012) troben imbricades en la sexualitat i la capacitat (gènere, classe social, ètnia...) i que tan control social exerceixen.

Bibliografia

- Agudelo, M. E., i Estrada, P. (2012). Constructivismo y construccionismo social: Algunos puntos comunes y algunas divergencias de estas corrientes teóricas. *Prospectiva*, (17), 353-278. DOI: <https://doi.org/10.25100/prts.v0i17.1156>
- Aguilar, P. (2005). *Mujeres, hombres y poder*. El capítol 1: La ficción audiovisual como instrumento de educación sentimental en la Modernidad (25-54). *Traficantes de sueños*.
- Alfaro-Rojas, L. (2013). Psicología y discapacidad: un encuentro desde el paradigma social, 12. *Revista costarricense de psicología*, vol. 32 (1), 60-71.
- Álvarez-Hernández, C., de Garay-Domínguez, B. G., i Frutos-Esteban, F. (2015). Representación de género. Las películas españolas contemporáneas de adolescentes (2009-2014). *Revista Latina de Comunicación Social*, 70, pp. 934 a 960. <http://www.revistalatinacs.org/070/paper/1079/49es.html> DOI: [10.4185/RLCS-2015-1079](https://doi.org/10.4185/RLCS-2015-1079)
- Amezcua, M., i Gálvez Toro, A. (2002). Los modos de análisis en investigación cualitativa en salud: perspectiva crítica y reflexiones en voz alta. *Revista Española de Salud Pública*, 76(5). <https://doi.org/10.1590/S1135-57272002000500005>
- Arias, M.M. i Giraldo, C.V. (2011). El rigor científico en la investigación cualitativa, 16. *Investigación y Educación en Enfermería*, vol. 29(3), 500-514.
- Arnau Ripollés, S. (2014). La asistencia sexual a debate. *Dilemata*, (15), 7-14.
- Barrera, M. D. M., Tonon, G., i Salgado, S. V. A. (2012). Investigación cualitativa: el análisis temático para el tratamiento de la información desde el enfoque de la fenomenología social. *Universitas Humanística*, (74), 195-225
- Borea, C. (2015). Discapacidad y derechos humanos. *Revista de Derecho*, 67, 167-175.
- Bruner, J (1990). Actos de significado. *La psicología popular como instrumento de la cultura* (47-75), Madrid: Alianza
- Castelli, L. (2017) YES, WE FUCK!. *Papeles del CEIC*, vol. 2017(2), 1-7. Recuperado 29 de noviembre de 2018, de

<http://www.redalyc.org/html/765/76552651012/>

- Cruz, M.P. (2015). Acceso a derechos sexuales y reproductivos de las mujeres con discapacidad: el papel de las y los prestadores de servicios. *Revista de estudios de Género. La ventana* (42) 7-45.
- Cuadrado (2018). *Análisis de las representaciones de la enfermedad de Alzheimer en la literatura y en las campañas de sensibilización* (tesi doctoral). Universidad de Córdoba, España.
- Cuenca, P. (2012). Sobre la inclusión de la discapacidad en la teoría de los derechos humanos. *Revista de Estudios Políticos*, 158, 103-137.
- Daciuk, S. (2015). *Sexuality and disability: a comparison of themes found in the sex and disability literature* (tesi postgrau). City University of Seattle, Washington, Estats Units d'Amèrica.
- De Carvalho, P. R., Passini, P. M., i Baduy, R. S. (2015). Cine y psicología: un análisis acerca de los procesos de subjetivación en la contemporaneidad. *Psicologia Em Estudo*, 20(3), 389.
<https://doi.org/10.4025/psicolestud.v20i3.27392>
- Delponti, P. (2007). Cómo analizar una película: a propósito de La Historia Oficial. *Área Abierta*, (18), 1-15.
- Díaz, E. (2011). Estratificación y desigualdad por motivo de discapacidad. *Intersticios: Revista Sociológica de Pensamiento Crítico*, 5(1), 157-170.
- Esteban Guitart, M. (2010). Geografías del desarrollo humano: una aproximación a la psicología cultural. *¿Cómo podemos definir y estudiar el círculo mente-cultura?*, (47-105) España: Aresta.
- Ferreira, M. (2008). Una aproximación sociológica a la discapacidad desde el modelo social: apuntes caracteriológicos. *Revista española de Investigaciones Sociológicas* (124), 141-174.
- García-Santesmases Fernández, A. (2016). Yes, we Fuck! El Grito de la Alianza Queer-Crip. *Revista Latino-americana de Geografía e Género*, 7(2), 226-242.
<https://doi.org/10.5212/Rlagg.v.7.i2.0015>
- García-Santesmases, A. (2017). *Un análisis queer-crip de las posibilidades de subversión desde la diversidad funcional* (tesi postgrau). Universitat de Barcelona, Catalunya.
- Gutiérrez, A. i Delgado, C. (2014). Sexuality and Functional Diversity: An Analysis from a Gender Perspective. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*,

161, 299-305. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.01.078>

- Hernández, C. F., i Soto, M. L. Q. (2009). La Teoría Queer: la de-construcción de las sexualidades periféricas. *Sociológica* 24(69), 43-60
- Ibáñez, T. (1993). La dimensión política de la psicología social. *Revista Latinoamericana de Psicología*, 25(1), 19-34,
- Jeffreys, S. (2008). Disability and the male sex right. *Women's Studies International Forum*, 31(5), 327-335. <https://doi.org/10.1016/j.wsif.2008.08.001>
- Ley Ómnibus. *Código Deontológico del Consejo General de Colegios Oficiales de Psicólogos*, Madrid, España, 6 de marzo de 2010.
- Liddiard, K. (2014). 'I never felt like she was just doing it for the money': Disabled men's intimate (gendered) realities of purchasing sexual pleasure and intimacy. *Sexualities*, 17(7), 837-855. <https://doi.org/10.1177/1363460714531272>
- Liddiard, K (2011). *(S)exploring disability. Intimacies, Sexualities and Disabilities* (tesi postgrau). University of Warwick, United Kingdom.
- Lorenzo, M. O., i Solà, N. S. (2012). La representación de las mujeres trabajadoras en las series de máxima audiencia emitidas en España (2010). In *Narrativas audiovisuales: convergencia mediática, transnacionalización e intercambio cultural: I Congreso Internacional de la Red Iberoamericana de Narrativas Audiovisuales (Red INAV), III Encuentro Iberoamericano de Narrativas Audiovisuales* (pp. 1037-1046).
- Maidana Júnior, J. N., Viana, D. D. R., Siniak, D. S., i Lipinski, J. M. (2018). A saúde sexual de mulheres com transtornos mentais: rompendo tabus / The sexual health of mentally challenged women: breaking taboos. *Ciência, Cuidado e Saúde*, 17(2). <https://doi.org/10.4025/cienccuidsaude.v17i2.41493>
- Mager Hois, E. A. (2010). Ideología y poder. *Multidisciplina*, (5), 46-60
- Martín, M. T., i Castillo, F. G. (2010). Cuerpos, capacidades, exigencias funcionales... y otros lechos de Procusto. *Política y Sociedad*, 47 (1), 67-83
- Mejía, B. E. (2016). *Una reflexión desde las representaciones de la discapacidad, a partir de la recuperación de experiencias en personas con discapacidad y sus familias. Caso de Arboletes* (tesi postgrau). Universidad de Antioquia, Colombia.
- Mirković, Ž. (2018). Creative Documentary Today: Challenges and Opportunities for Directors and Producers. *AM Journal of Art and Media Studies*, (15). <https://doi.org/10.25038/am.v0i15.240>

- Mogollón, M.E. (2004). Cuerpos diferentes Sexualidad y reproducción en mujeres con discapacidad. *Ciudadanía sexual en América Latina: Abriendo el debate*, 153-163.
- Noel, M. (2006.). Construcción social de la discapacidad: la experiencia montevideana. *Portularia* 6 (2), 123-137.
- Palacios, A. i Romañach, J. (2006). El modelo de la diversidad. La Bioética y los Derechos Humanos como herramientas para alcanzar la plena dignidad en la diversidad funcional, *Derechos y Libertades: Diversitás Ediciones*, 231-239.
- Platero, R. (L.) i Rosón, M. (2012). De “la parada de los monstruos” a los monstruos de lo cotidiano: la diversidad funcional y sexualidad no normativa. *Feminismos*, 19, 127-142
- Porto, L. (2010). Socialización de la infancia en películas de Disney/Pixar y DreamWorks/PDI: Análisis de modelos sociales en animación. *Revista de ciencias sociales*, (4), 1-20.
- Rivera Sánchez, P. (2008). Sexualidad de los niños, niñas y jóvenes con discapacidad. *Revista Educación*, 32(1), 15.
<https://doi.org/10.15517/revedu.v32i1.529>
- Rodríguez, S. i Ferreira, M. A. (2010). Diversidad funcional: Sobre lo normal y lo patológico en torno a la condición social de la dis-capacidad. *Cuadernos de Relaciones Laborales*, 28 (1), 151-172.
- Romañach, J., i Lobato, M. (2005). Diversidad funcional, nuevo término para la lucha por la dignidad en la diversidad del ser humano, 8. *Foro de Vida Independiente*.
- Seoane, J. A. (2011). ¿Qué es una persona con discapacidad? *Papeles de filosofía*, 30(1), 143-161.
- Sinclair, J., Unruh, D., Lindstrom, L., i Scanlon, D. (2015). Barriers to Sexuality for Individuals with Intellectual and Developmental Disabilities: A Literature Review. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*, 50(1), 3-16.
- Sulbarán, E. (2000). El análisis del film: entre la semiótica del relato y la narrativa fílmica. *Opción*, (31), 44-71.
- Tepper, M. (2000). Sexuality and Disability: The Missing Discourse of Pleasure. *Sexuality and Disability*, 18, (4), 283-290

- Toboso, M. i Arnau, M. S. (2008). La discapacidad dentro del enfoque de capacidades y funcionamientos de Amartya Sen. *Revista Iberoamericana de Filosofía, Política y Humanidades*. 20, 64-94.
- Toboso, M. i Guzmán, F. (2010). Cuerpos, capacidades, exigencias funcionales... y otros lechos de Procusto. *Política y Sociedad*, 47 (1) 67-83.
- Thompson, J. B (1993). *Ideología y cultura moderna: Teoría crítica social en la era de la comunicación de masas*. México: UAM-Xochimilco.
- Turner, G.W. i Crane, B. (2016). Pleasure is paramount: Adults with intellectual disabilities discuss sensuality and intimacy. *Sexualities*. 19(5–6) 677–697
- Shakespeare, T., i Watson, N. (2002). The social model of disability: An outdated ideology? En *Research in Social Science and Disability* (Vol. 2, pp. 9-28). [https://doi.org/10.1016/S1479-3547\(01\)80018-X](https://doi.org/10.1016/S1479-3547(01)80018-X)
- Wolbring, G. (2008). The Politics of Ableism. *Development*, 51(2), 252-258. <https://doi.org/10.1057/dev.2008.17>

LES REPRESENTACIONS CULTURALS DE LA SEXUALITAT DE LES PERSONES DISCAPACITADES

Resum executiu



Universitat Autònoma de Barcelona
Facultat de Psicologia

LLUÍS PELEGRÍ CALVET
TFG 2018-2019

TUTORES: Joan Pujol i Marisela Montenegro

AGENTS CLAU

*Aquesta recerca pot ser d'interès tan per a **institucions públiques com privades** destinades a la cura o el tractament amb persones discapacitades (instituts, associacions, institucions tutelades, etc.), i especialment per a aquelles organitzacions que treballen posant en contacte persones discapacitades amb **assistents i assistents sexuals** (Tandem Team, Asistenciasexual.org, etc.). Així mateix, també és de gran utilitat per tots aquells **professionals** que treballen amb persones discapacitades (psicòlegs, educadors, terapeutes ocupacionals...) per tal de promocionar una vida el més independent possible lliure de les opressions de l'entorn. Per altra banda, també està adreçat a diferents **grups d'investigació** amb línies de recerca semblants. La present investigació té com a objectiu explorar les representacions culturals de la sexualitat de les persones discapacitades que se'n deriven de 2 documentals i 4 pel·lícules, mitjançant la seua anàlisi temàtica.*

INTRODUCCIÓ

Les **persones discapacitades** (denominació subjecta al model social per emfatitzar la idea que aquesta és provocada per l'opressió i discriminació generades per l'entorn social) han estat excloses històricament de moltes pràctiques culturals permeses a tothom **capacitat**. Això és degut a l'existència d'una **norma capacitista** que defineix un diferencial de poder que es basa en la creença que hi ha certes capacitats intrínsecament més valuoses i, per extensió, les persones amb aquestes capacitats superiors són d'alguna manera millor que les que no les posseeixen. D'aquesta forma es genera el **discapacitisme**, la discriminació cap a les persones discapacitades.

D'altra banda, la **sexualitat humana ha estat històricament naturalitzada**, esdevenint com a quelcom innat i instintiu, concepció que comporta que les

persones discapacitades queden més excloses per no encaixar en els ideals dominants del gènere heterosexual, la imperativitat de la reproducció (del més apte) i la definició de disfuncional o inadequada a qualsevol pràctica sexual dissident o la finalitat de la qual no siga l'orgasme. Però, han sorgit altres perspectives, com el **model socioconstruccionista**, el qual assegura que les sexualitats és construeixen, mantenen i regulen a través del discurs predominant, que és propagat per les institucions culturals i nega la sexualitat de les persones discapacitades. Per últim, la **teoria queer** intenta problematitzar els límits estrictes del sexe i gènere normatius, hegemònics i opressius per tal d'explorar noves construccions no normatives d'identitats sexuals que engloben de manera inclusiva l'ample ventall existent de sexualitat humana amb diferència incorporada.

Així mateix, encara hui dia, en la vida de les persones discapacitades, són moltes les institucions culturals capacitistes que regulen i oprimeixen la seua sexualitat. S'utilitza un discurs en què les persones discapacitades no són capaces de tenir relacions sexuals o tenen desitjos sexuals incontrolables, sempre des d'un paternalisme proteccionista que exclou les persones discapacitades de moltes activitats quotidianes. En aquesta línia, Liddiard (2011) suggereix que **l'heteronormativitat és inherentment capacitista**, de manera que la sexualitat naturalitzada, fortament coitocentrista i orientada a l'orgasme, exclou les persones discapacitades d'aquesta. Per tant, la suposició que les persones discapacitades manquen dels requisits corporals o mentals per portar a terme aquesta sexualitat normativa fa que siga impensable la seua sexualitat (mite de la asexualitat) o bé que les seues pràctiques sexuals es categoritzen de desviació i perversió. Aquesta interseccionalitat ha fet que considerem adient el **model social crític** per a entendre la discapacitat, ja que pretén la reconceptualització de la normalitat i del binarisme inherent a la discapacitat, el gènere i la sexualitat.

Finalment, entenem les **representacions culturals** com a marcs simbòlics influenciats sociohistòricament pel poder i la cultura dominants que generen

formes de nomenament i significació. Les hem estudiant mitjançant l'anàlisi de 2 documentals (que intenten mostrar la realitat des del punt de vista de l'autor i les experiències personals dels protagonistes) i 4 pel·lícules (on podem veure els significats compartits socialment sobre les persones discapacitades o relats dissidents que intenten posar de manifest realitats silenciades).

METODOLOGIA

Es va realitzar una **anàlisi temàtica** per tal de sistematitzar la informació produïda en la recerca per tal de guiar la seua comprensió i interpretació. Aquesta anàlisi, doncs, va consistir en identificar temes i estructures que permeteren revelar els significats d'allò representat. Aquesta estudi es va elaborar a partir de l'exploració de **2 documentals** (*Jo també vull sexe* i *Yes, We Fuck!*) i **4 pel·lícules** (*Yo también*, *Fuga de Cerebros*, *Vivir y otras ficciones* i *Campeones*) que conformaren la mostra. Entenent que la cultura i la ment es constitueixen mútuament, per entendre les representacions culturals de la sexualitat de les persones discapacitades haurem de recórrer als sentits i significats que aquests construeixen (als documentals), de la mateixa manera que haurem d'estudiar la construcció social d'aquests signes i significats en les produccions culturals que les perpetuen (a les pel·lícules).

Per un altre costat, en tractar-se d'una recerca qualitativa, es van establir les **estratègies de rigor metodològic** considerades adients. En primer lloc, es va assolir el **mostreig teòric** mitjançant l'alt grau de variabilitat de la mostra, és a dir, amb pel·lícules i documentals que segueixen els canons socials del món audiovisual actual i d'altres que no (*Vivir y otras ficciones* i *Yes, We Fuck!*). També s'han aconseguit altres criteris com **credibilitat** (amb la utilització de la major part possible de cites textual) i l'establiment de **patrons recurrents** (amb l'anàlisi temàtica).

Finalment, l'última estratègia utilitzada és la **reflexivitat**, aconseguida, primerament, amb la consideració de certs articles del Codi Deontològic de

Psicòlegs adequats per a l'estudi (articles 5, 6, 12 i 33). A més, s'ha realitzat un exercici de reflexió sobre la pròpia subjectivitat i les relacions subjectives des d'un **coneixement situat** (contextualitzant els participants de la investigació) tenint en compte la posició epistemològica, ontològica i política que hi ha inherent a la interpretació de l'investigador. La conclusió extreta d'aquest exercici és que, tot i no ser discapacitat l'investigador, poden haver certs paral·lelismes entre la discriminació per la desviació de la norma cap a diferents col·lectius, com el LGTBQI al qual pertany l'investigador. Aquest exercici, a més de per donar rigor a la recerca, ha servit per entendre l'elecció de l'objecte d'estudi i també per explicitar la **voluntat de transformació social** que hi ha subjacent a aquesta recerca.

Amb tots aquests criteris i la utilització adequada del mètode s'ha intentat suplir la manca d'expertesa de l'investigador, assolint un major rigor metodològic en general i afavorint que les conclusions extretes siguin el més pertinents i íntegres possibles.

RESULTATS

Per tal de facilitar la comprensió dels resultats de la investigació, s'ha realitzat un **esquema conceptual** dels eixos temàtics principals i els subtemes respectius extrets amb l'anàlisi temàtica:

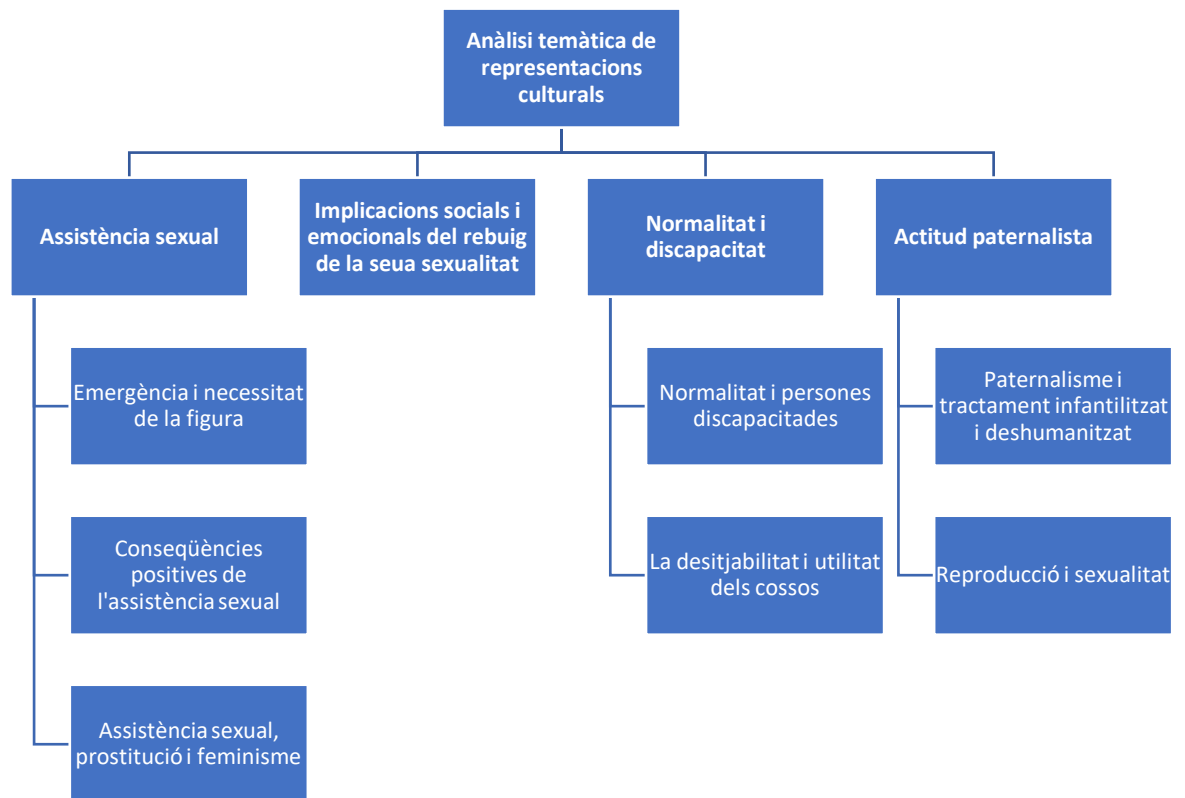


Figura 1. Eixos temàtics resultants de l'anàlisi temàtica

Amb la discussió dels resultats, hem conclòs que, primerament, l'**assistència sexual** és un tema emergent en el nostre Estat, per això encara existeix una forta polèmica sobre ella, existint posicions força oposades. Per una banda, es predica la necessitat de la figura posant de manifest les conseqüències positives que ofereix (hi existeixen dues intra-vessants: amb o sense afectivitat i de forma més o menys interseccional), i per l'altra, es rebutja per la perpetuació de l'heteropatriarcat i un tractament diferent cap a les persones discapacitades.

Després hem trobat certes **implicacions socials i emocionals resultants del rebuig de la sexualitat** de les persones discapacitades. En síntesi, s'ha trobat que existeix una inseguretat a l'hora de relacionar-se amb finalitats sexo-afectives que dificulta les relacions interpersonals i també una reproducció del mite de la asexualitat que perpetua una situació de desequilibri de poder en què és impensable que les persones discapacitades puguin tenir relacions sexuals.

En l'exploració de la relació entre **normalitat i discapacitat** hem trobat, primerament, que el concepte de normalitat és un mecanisme de control social en tant que patologitza allò diferent i fa desitjable tot allò que l'ordre social considera normal. També ací hem conclòs que la imatge institucionalitzada del cos dona un valor dicotòmic als cossos de normals-anormals de manera que la consideració de l'existència de "cossos normals" exerceix control en tant que intenta uniformar la pluralitat de cossos existents.

Finalment, hem observat que l'**actitud paternalista** cap a les persones discapacitades està fonamentada en el model tradicional mèdic-rehabilitador. Aquest perpetua un tractament infantilitzat i deshumanitzat cap al col·lectiu discapacitat, considerant-lo a *nivells inferiors* (com a infants que no poden tenir relacions sexuals o com a animals amb incontrolables desitjos sexuals). A més a més, relacionat amb aquest procés d'opressió internalitzada, trobem la negació a la reproducció per a les persones discapacitades i tot el que allò comporta: no se'ls hi permet casar-se, tenir família, assolir coneixements sobre la sexualitat, es recomana la seua esterilització, etc.

CONCLUSIONS

Com a conclusió de tot l'anterior, podem veure reflectit a les representacions culturals analitzades que la construcció social de la discapacitat comporta una estigmatització inherent i el concepte construït de sexualitat és un dispositiu de control social que implica l'autoregulació de la desviació. Aquest **doblet control social** passa desapercebut en la construcció d'una quotidianitat que ens ve donada i no qüestionem, generant la impensabilitat de les relacions sexuals de les persones discapacitades i les conseqüències socioemocionals que això comporta.

En la majoria de les **produccions audiovisuals** estudiades es trenca explícitament la norma capacitista inherent a l'heteronormativitat, excepte a *Campeones* que

no se'n representa gaire la sexualitat de les persones discapacitades i a *Yes, We Fuck!* Aquest últim documental parteix de l'aliança *queer-crip*, incloent així el trencament implícit i explícit del binarisme de gènere, l'heterosexisme i la imatge social del cos normatiu. D'aquesta manera, els altres llargmetratges perpetuen la **ideologia hegemònica**, és a dir, legitimen els interessos del grup social sociohistòricament superior reproduint el seu discurs, mentre que *Yes, We Fuck!* pretén visibilitzar la necessitat d'interseccionalitat i emancipació a través de la deconstrucció d'aquestes interseccions i el sistema normatiu en general, creant així una **contra-ideologia**.

Un altre aspecte a destacar és que en les representacions culturals observem encara una **visió naturalitzada del sexe** en tant que la finalitat última n'és la reproducció (reservada solament pels més *capacitats*) i està centrada en l'ejaculació, l'orgasme i el coit.

Finalment, les **limitacions de l'estudi** es centren en la manca d'expertesa i limitació temporals de l'estudi, així com en augmentar el rigor en la metodologia i millorar l'anàlisi del mateix. A més, les **futures línies de recerca** es focalitzen en la contrastació d'aquestes representacions amb vivències concretes mitjançant entrevistes i la investigació a fons sobre la pertinença o no de l'assistència sexual degut a la controvèrsia existent.

Amb tot, s'ha trobat l'adequació d'un **enfocament social crític i queer** que trenque amb el binarisme i la normalitat, per així permetre a les persones discapacitades una vivència lliure de la seua sexualitat, com advoca la ideologia subversiva i interseccional de *Yes, We Fuck!*

DISCAPACITAT I SEXUALITAT

Les persones discapacitades poden tenir sexe?

“Quan tu vas pel carrer i veus algú amb cadira de rodes, has pensat algun cop com s’ho muntaran al llit?” Aquesta pregunta, que bé ens podríem plantejar tothom, és la que fa Antonio al seu assistent personal, Pepe, al docudrama *Vivir y otras ficciones*. La resposta de l’assistent és contundent: “**Pense directament que no s’ho munten**”.

Fàcilment, aquesta podria ser una resposta que tothom podríem fer, i és precisament per què pensem les persones discapacitades de determinada manera que respondríem això. Però, **com pensem les persones discapacitades en el terreny sexual?** Les pensem asexuals, o amb un desig sexual tan fort que no poden autocontrolar-se. Les pensem infants que no saben ben bé què és el sexe o que no poden tenir relacions sexo-afectives “normals”. En definitiva, no pensem que les persones discapacitades puguin tenir sexe, **fem impensable la seua sexualitat**, i en cas que tinguin sexe, totes les persones implicades eixirien del que concebem com a normal.



Logo del documental *Yes, We Fuck!*

És molt fàcil per a tots nosaltres, éssers *capacitats*, pensar tot això sense adonar-nos-en, però és necessari prendre consciència, sense paternalismes inherents, per tal que aquest col·lectiu no patisca les **conseqüències socials i emocionals** que se’n deriven, com n’és el sentiment de rebuig, la inseguretat en les relacions i el refús de la seua reproducció, per exemple.

Les persones discapacitades han de pagar per tenir sexe?

L’assistent/a sexual és una **figura emergent** al nostre país, tot i que a altres llocs d’Europa ja és una figura fins i tot subvencionada per l’Estat. És un mitjà que pretén fomentar una vida independent per a les persones discapacitades, en allò referit a la sexualitat, oferint serveis en aquesta matèria. Com que és un fenomen naixent, encara **està en debat** la naturalesa de la seua necessitat, així com les finalitats que hauria de tenir. Per una banda, existeix la posició que l’assistència sexual cobriria les necessitats sexuals bàsiques de les persones discapacitades per tal de reforçar la seua autonomia personal. Aquesta posició es divideix entre els qui pensen que aquesta figura ha de proporcionar afecte i estima en el moment del servei i els qui pensen que solament ha de ser un recurs per arribar allà on certes persones discapacitades no poden per elles mateixes. D’altra banda, trobem una forta oposició a aquesta figura en tant que perpetua un tractament diferent cap a les persones discapacitades, i que, a més, es sol centrar en homes heterossexuals i de classe mitjana-alta i en la seua gratificació immediata amb els genitals com a única opció de plaer sexual.

Com hem portat a terme la recerca?

S’han explorat les representacions culturals de la sexualitat de les persones discapacitades mitjançant l’anàlisi de **2 documentals** (*Jo també vull sexe* i *Yes, We Fuck!*) i **4 pel·lícules** (*Yo también*, *Fuga de Cerebros*, *Vivir y otras ficciones* i *Campeones*).

A partir d’aquesta anàlisi hem obtingut els següents **temes de rellevància**: l’assistència sexual, les implicacions socials i emocionals del rebuig de la sexualitat, la relació entre la normalitat i la discapacitat i l’actitud paternalista cap a les persones discapacitades.

Així mateix, hem conclòs que les normes de la sexualitat naturalitzada i la dictadora d’un cos perfecte **empresonen les vides de les persones discapacitades**, generant la impensabilitat de les seues relacions sexuals.

També s’ha observat que, en general, les produccions audiovisuals tendeixen a trencar solament la norma per a la qual han estat elaborades, mentre que amb la resta del material tendeixen a seguir reproduint els patrons culturals determinats per la ideologia dominant (excepte *Yes, We Fuck!*).

DADES DE L’AUTOR

Lluís Pelegrí Calvet

Universitat Autònoma de Barcelona (UAB)

Facultat de Psicologia

llupecal96@gmail.com

24/05/2019